BİLECİK

11

Yüzölçümü: 4.321 Km2
Nüfusu: 147.000
İlçeler: Bozüyük, Gölpazarı, Osmaneli, Pazaryeri, Söğüt.
Köy sayısı: 255
Doktor sayısı: 32
Hastane yatak sayısı: Her 10 bin kişiye 13.
Okur-yazar oranı: %71.
Otomatik telefon kodu: 2291

TÜRK'ÜN MAKÛS TALİHİ BİLECİK'TE YENİLDİ...

Altı asır boyunca üç kıtaya hükmetmiş, Türk tarihinin en büyük devleti Osmanlıların doğduğu kentimizdir, Bilecik.

Ulusal Kurtuluş Savaşı'nda, **"Türk'ün makûs talihinin yenildiği"** İnönü muharebelerinin geçtiği yiğit ilimizdir.

Dört bölgenin birbiri ile kesiştiği noktada kurulu Bilecik, zengin tarihinin yanı sıra, diğer illerimizden ilginç bir özelliği ile daha ayrılmaktadır. Hızlı nüfus artışı, göçler ve beraberinde taşıdığı gecekondu olgusu, tüm illerimizin temel sorunu olarak sivrilirken, Bilecik nüfusunun azlığından yakınmaktadır.

"İnsan arayan şehir Bilecik", bu özelliğini değerlendirerek, bugün büyük kentlerimizde görülen keşmekeşi gelecekte yaşamamak için gerekli önlemleri alıyor, düzenli bir şehirleşme ve planlı bir kalkınma yolunda sağlam adımlarla ilerliyor.

Bilecik, ormanlık, dağlık ve kayalık bölgeleri ile bir av cennetidir. Eylül ayı başından kış sonuna dek süren av mevsimi boyunca, en çok keklik, tavşan, çulluk ve yaban ördeği avlanır.

Her eylül ayında Söğüt ilçesinde düzenlenen Ertuğrul Gazi Festivali, yöreye canlılık katmaktadır. Aralıksız tam 701 yıldır sürdürülen Ertuğrul Gazi'yi anma gününde, konuklar ücret ödemeksizin ziyafet sofralarında ağırlanırlar.

Bilecik, el sanatlarında gelişmiş bir ilimizdir. Mermer, tuğla, seramik ve tahta işlemeler, yerli-yabancı tüm turistlerin hayranlığını kazanırken, ipekböcekçiliği de başlı başına bir geçim kaynağıdır.

Adı nereden geliyor

Bilecik'te ilk yerleşenler, Anadolu'daki ilk siyasî birliğin kurucuları bulunan Hititliler olmuşlardı. Onlar buradaki yerleşme merkezlerini **"Belekoma"** adıyla anmışlardı. Hitit dilinde **"Şirin Köy"** anlamına geldiği tahmin edilen bu ad onlardan sonra gelen kavimler ve uygarlıklar tarafından da değiştirilmedi. Yöre hep **"Belekoma"** adıyla anıldı. Ancak Türklerin buraya yerleşmelerinden sonra **"Belekoma"**ya **"Bilecik"** denildi. O günlerden beri de bu adla anılmaktadır.

Nasıl Gidilir

Bilecik'e karayolu ve demiryolu ile ulaşılabilir. Bilecik Garı'na İstanbul-Ankara arasında çalışmakta olan Mavi Tren ve Boğaziçi Ekspresi uğramaktadır. Doğsunda Bolu ve Eskişehir, batısında Bursa, kuzeyinde de Sakarya illeri bulunan Bilecik, bütün çevreye düzenli karayolu ile bağlantılıdır ve her yönden otobüsler işlemektedir.

Kentlerimizin tarihçesi bir kültür hizmeti olarak GARANTİ BANKASI'nca hazırlanmıştır

Sizlere hizmet vermekten mutluyuz

ANADOLU BANKASI
Hazine Bankası

Politik Kimliği

14 Mayıs 1950
Milletvekili seçimleri katılma oranı % 94.2

Partiler	Aldıkları oy
CHP	27.772
DP	32.613

15 Ekim 1961
Milletvekili seçimleri katılma oranı % 87.1

Partiler	Aldıkları oy
AP	33.900
CHP	27.684
CKMP	5.140

10 Ekim 1965
Milletvekili seçimleri katılma oranı % 72.4

Partiler	Aldıkları oy
AP	29.793
CHP	16.315
CKMP	2.013
MP	2.526
TİP	1.600
Bağımsız	103

12 Ekim 1969
Milletvekili seçimleri katılma oranı % 62.2

Partiler	Aldıkları oy
AP	24.264
CHP	14.066
CGP	2.064
MP	481
MHP	2.020
TİP	592
YTP	209
Bağımsız	144

14 Ekim 1973
Milletvekili seçimleri katılma oranı % 61.5

Partiler	Aldıkları oy
AP	18.886
CHP	13.626
CGP	1.368
DP	1.630
MP	333
MHP	876
MSP	6.199

5 Haziran 1977
Milletvekili seçimleri katılma oranı % 80.9

Partiler	Aldıkları oy
AP	29.583
CHP	23.457
CGP	1.251
MHP	1.674
MSP	3.694

Anayasa halk oylaması sonuçları

Yıl: 1961		Yıl: 1982	
Kabul	Red	Kabul	Red
% 60	% 40	% 95.7	% 4.3

BELEDİYE BAŞKANI: HADİ ARINCI

«İleriye dönük çalışmalar yapıyoruz»

Bilecik ili Marmara bölgesinin Güney Marmara bölümünde yer alır. Kent merkezinden geçen Eskişehir-İstanbul karayolu, arazi yapısı da müsait olduğu için şehri âdeta ikiye böler. Kent nüfusu son nüfus sayımına göre 15.100'dür. Ancak kentin genel yapısı ve nüfus artışı değerlendirildiğinde artış olmadığı tahmin edilmektedir.

Şehirde mesken olarak kullanılan 4500 civarında yapı bulunmaktadır. Genelde meskenler çoğunlukla bir ve iki katlı yapı şeklinde oluşmuştur. Altyapı bakımından ülke genelinde sorunları çözülmüş bir kent gözü ile bakılabilir. Şehir suyu istasyon mahallesi Soğuksu mevkiindeki keson kuyulardan pompaj suretiyle basılmakta olup ilerisi için yeterli değildir. Şehir içi yollar asfalt parke makadan ve stablize türü kaplamaları ihtiva eder.

Kanalizasyon kısmen teknik şartlara uygun kısmen ilkel biçimde çözümlenmiştir. Kent içinde devam eden hizmetler olarak şehir pazar yerinin düzenlenme çalışmaları ve sosyal hizmetler salonu inşaası ve park, bahçe tanzimi ile bir adet otopark tanzimidir.

Bu çalışmalar yanında bakım idare ve tevzi ıslah çalışmaları da sürdürülmektedir. Yeni mezbaha inşaatı bu yıl başlanmış olup, en geç mayıs ayında hizmete sokulacaktır. Belediye gelirlerinin çok kıt olması nedeni ve kaynak sıkıntısı yüzünden ihtiyaç duyulan her sahaya hizmet açısından el atılamamaktadır. Tüm belediye su, otobüs işletmesi yıllık bütçesi 85 milyon civarındadır.

Şehrin ileriye dönük düşünce tarzı ile görünümü oldukça umut vericidir. Halen inşaatı sürdürülen organize sanayi bölgesi bitirildiğinde şehirde yeniden 16 bin nüfus oluşacaktır. Bitişiğindeki küçük sanayi çarşısının ihalesi yapılmak üzeredir.

Bu tesislerin bitiminde oluşacak sanayi, şehrin ekonomik yapısını güçlendirip şehirdeki mevcut durgunluğu ve içe kapanıklığı gidererek dışa açılıma sevk edecektir. Belediye olarak en büyük sorunumuz nüfusun azlığı nedeni ve arazi yapımız itibarı ile diğer kentlere oranla aynı hizmeti daha pahalıya götürmüş olmamızdır.

Sanayinin oluşması ve nüfus artışı kentleşmede yeni sorunlar getirecektir, tabiî şimdiden bunların hazırlığı ve planlama çalışmalarına başlanmaktadır.

Kısaca Bilecik gelecekte Marmara bölgesinin küçük fakat modern bir ili ve huzurlu bir beldesi olacaktır.

Protokol

Vali	**Ahmet Elbeyli**
Garnizon Komutanı ve Sıkıyönetim Komutan Yardımcısı	**Kd. Alb. Muhiddin Bayrı**
Belediye Başkanı	**Hadi Arıncı**
Cumhuriyet Savcısı	**Mesut Kenan Ergün**
Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı	**Metin Ertuğrul**
Emniyet Müdürü	**Erol İnce**
Beden Terbiyesi Bölge Müdürü	**Erdoğan Karaçanta**
Defterdar	**Namık Kemal Erol**

Vergi Rekortmenleri

1- **Rıza Gürcan** (7 milyon)
2- **Kemal Pamukçu** (3 milyon 150 bin)
3- **Yusuf Çakar** (1 milyon 500 bin)
4- **Hasan Umutlu** (1 milyon 300 bin)
5- **Hasan Bülbül** (1 milyon 300 bin)

Nüfus

1980 sayımı sonuçlarına göre Bilecik'in toplam nüfusu 147.000 dir. 1960 yılında 145.000 olan il nüfusu 1975 yılına kadar devamlı suratte düşerek 137.000e kadar inmiştir. Ancak daha sonra, sanayileşme faaliyetlerinin hızlanması nedeniyle bu düşme durmuştur.

Bu duruma başlıca neden, 1960'lı yıllarda il topraklarının çok büyük çapta erozyona uğramasıdır. Bu kısa süre içinde Bilecik'te tarıma elverişli toprakların yüzde 20 sinin kaybolduğu hesaplanmıştır. Bu da genellikle "dışa doğru göç" olayını hızlandırmıştır.

İl faal nüfusunun yüzde 75'i geçimin tarımdan sağlamaktadır. Tarım işletmelerinin çoğu küçük ya da orta büyüklüktedir. Faal nüfusun yüzde 6'sı ise imalat sanayiinde çalışmaktadır. Son yıllarda bu oran gittikçe yükselmektedir.

Sağlık Hizmetleri

İl merkezindeki genel amaçlı ve 100 yatağı bulunan Devlet Hastanesi, ilin en önemli sağlık kuruluşudur. Bunun dışında Bozüyük ilçesinde 25, Pazaryeri ve Söğüt'te 15, Gölpazarı ve Osmaneli'de de on yataklı birer sağlık merkezi bulunmaktadır.

Ayrıca, koruyucu sağlık hizmetleri açısından ilde son yıllarda bazı gelişmeler göze çarpmaktadır. 1978 yılında ilin sosyalizasyon kapsamına alınmasıyla ilde Verem Savaş Dispanseri, Sıtma Savaş Başkanlığı ve SSK dispanserine ek olarak Çevre Sağlığı, Nüfus Planlaması, Ana-Çocuk Sağlığı ve Epidemiyoloji başkanlıkları kurulmuştur. Genellikle kırsal bölgelerde hizmet görmek üzere 17 sağlık ocağı kurulmuştur. Bu rakam her geçen yıl artmaktadır. Sağlık evlerinin sayısı da 60'ın üzerindedir. Sağlık ocak ve evlerinin sayıları devamlı olarak artmakta ise de bu kuruluşlar personel bakımından yetersizdir. Her 10 bin kişiye 13 hastane yatağı düşmektedir ki bu oran uluslararası standartların çok altındadır.

1980 yılı istatistiklerine göre ilde uzman ve pratisyen olarak 32 hekim bulunmaktadır. Buna göre her 4.594 kişiye bir doktor düşmektedir. (Türkiye genelinde Her 1.642 kişiye bir hekim).

iklimi

Bilecik, Marmara bölgesinin ılıman iklimi ile İç Anadolu bölgesinin kara iklimi arasında "karma" bir iklime sahiptir. Yıllık sıcaklık ortalaması 12,3 derecedir. Bu nitelik, yağış durumu bakımından da kendisini göstermektedir. Genel olarak yağışlar, Akdeniz bölgesinin etkisi altında bulunmaktadır.

BİLECİK TÜRKİYE'NİN DÖVİZ KAYBINI NASIL ÖNLEDİ?

"Şerbetçiotu..."

Efes Pilsen'e benzersiz kokusunu,
kendine has tadını veren bitki!

Yıllardır yurt dışına döviz ödeyerek aldığımız bu bitki, mutlaka ülkemizde de yetişebilirdi.

Yetişmesi gerekliydi!

Araştırdık... Denemeler yaptık...
Ve sonunda üretim bölgesini belirledik:

Bilecik yöresi!

Şimdi Efes Pilsen Grubu şirketlerinden TARBES, Bileciklinin ürettiği şerbetçiotunu değerlendiriyor

Bilecik memnun... Türkiye döviz kazanıyor...

İŞTE EFES PİLSEN 1982

Personel Sayısı	:	1409
Sermaye	:	5 MİLYAR 100 MİLYON LİRA
Toplam Özkaynak	:	9 MİLYAR 500 MİLYON LİRA
İştirakler	:	4 MİLYAR 800 MİLYON LİRA
Aktifler	:	25 MİLYAR LİRA
Yıllık Üretim Kapasitesi	:	285 MİLYON LİTRE BİRA 35 BİN TON MALT 500 TON ŞERBETÇİOTU
Yatırım Tutarı	:	6 MİLYAR 100 MİLYON LİRA
1981 İhracat Geliri	:	5 MİLYON DOLAR

EFES PİLSEN

TARBES TARIM ÜRÜNLERİ VE BESİCİLİK SANAYİİ VE TİCARET A.Ş.
FABRİKA:
Pazaryeri, BİLECİK, Tel: 63, 100, 101, 102, 103

GENEL MÜDÜRLÜK:
Sirkeci-Emirler Sok., 3/1, İstanbul
Tel: 26 50 05 / 5 Hat, Telex: 22 564 Java tr

EFES PİLSEN BİRA VE MALT FABRİKALARI GRUBU:
BİLECİK - Tarbes Tarım Ürünleri ve Besicilik Sanayii ve Ticaret A.Ş., Bilecik Şerbetçiotu Fabrikası
İSTANBUL - Erciyas Biracılık ve Malt Sanayii A.Ş., İstanbul Bira Fabrikası
İZMİR - Ege Biracılık ve Malt Sanayii A.Ş., İzmir Bira Fabrikası
ADANA - Güney Biracılık ve Malt Sanayii A.Ş., Adana Bira Fabrikası
AFYON - Ege Biracılık ve Malt Sanayii A.Ş., Afyon Malt Fabrikası
KONYA - Anadolu Biracılık Malt ve Gıda Sanayii A.Ş., Çumra Malt Fabrikası

Osmanlı etkisi folklorda kendini gösterir

Bilecik'te Halk Oyunları ve Müzik, Trakya'nın "Karşılama", Batı Anadolu'nun "Zeybek", orta Anadolu'nun "Kaşıklı" havaları etkisi altında kalmıştır. Bu nedenle, yöre folkloru incelendiğinde buranın bir geçiş bölgesi olduğu izlenimini vermektedir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk kuruluş merkezinin Söğüt olması nedeniyle de Söğüt'ün Bilecik folklorunu önemli bir ölçüde etkilediği söylenebilir.

Oyun öykülerinde de mertlik, kahramanlık, dürüstlük, Osmanlı tarihinden kaynaklanan görüş ve düşünceleri simgeler niteliktedir.

Bilecik yöresinden araştırmacı Mehmet Bayındır, yörede oynanan üç ana oyun ve türküleri incelemiştir.

"Kralın Kızı", "Yoğurdum var yeşil yeşil çanakta" ve "Söğütün Erenleri" adlı oyunların,türküleriyle birlikte oynandığını belirlemektedir.

Mehmet Bayındır, üç oyunun öyküsünü şu şekilde tanımlamaktadır:

KRALIN KIZI: Yarhisar Kralı'nın kızı Nilüfer Hatun, Bilecik kralının oğluna nişanlıdır. Osman Bey'in oğlu Orhan Bey'de yakışıklılığı ve cesaretiyle cihana ün salmış bir gençtir. Ne pahasına olursa olsun Yarhisar kralının kızı Nilüfer Hatun'u Birecik kralının oğluna kaptırmak istemez.

Bir gün Orhan Bey, atına binip Yarhisar kral sarayının önünden geçerken, kralın kızı Nilüfer Hatun'u kuyudan su çekerken görür. İkisi de göz göze gelirler ve birbirlerine âşık olurlar. Aşk ezgileri şöyledir:

— Oğlan: Kralın kızı aman, aman.

— Kız: Buyur efendim, aman aman.

— Oğlan: Kaldır nikabını alayım seni, sarayım seni.

— Kız: Nikabımı görünce neylersin beni aman aman. Semadaki mahı gördüğün yok mu? Hiç bir kral kızı sardığın yok mu?

— Oğlan: Kralın kızı aman aman.

— Kız: Buyur efendim, aman aman

— Oğlan: Göster kaşlarını alayım seni, sarayım seni.

— Kaşlarımı görünce neylersin beni, aman aman. Çarşıda kalem gördüğün yok mu? Hiçbir kral kızı sardığın yok mu?

— Oğlan: Kralın kızı aman aman.

— Kız: Buyur efendim, aman aman.

— Oğlan: Göster gözlerini alayım seni, sarayım seni.

— Kız: Gözlerimi görünce neylersin beni, aman aman. Çarşılarda üzüm gördüğün yok mu? Hiçbir kral kızı sardığın yok mu?

— Oğlan: Kralın kızı aman, aman.

— Kız: Buyur efendim, aman aman.

— Oğlan: Göster yanağını alayım seni, sarayım seni.

— Kız: Yanağımı görünce neylersin beni aman aman. Bahçelerde elma gördüğün yok mu? Hiçbir kral kızı sardığın yok mu?

Orhan Bey, Nilüfer Hatun'u kaçırıp Söğüt'e getirmiştir. Yörede düğün hazırlıkları başlar. Sırlı yeşil çanaklarda yoğurtlar yapılır. Keklikler avlanır. Konaklarda çehizler serilir. Davetliler düğüne gelir. Birlikte oyun tutulur. Böylece yörenin "Karşılama" oyunu oluşur:

Osmanlılar: — Yoğurdum var yeşil, yeşil çanakta.

— Benleri var al gerdanda yanakta

— Benim yârim şu karşıki konakta

— Beri gel a yârim beri gel, ben adam yemem.

— Ellerin yârine ben yârim demem

— Maşallah de oynasın efeler maşallah

— Hanım sonra seni alır kaçırırım inşallah.

Nilüfer Hatun'un ilk nişanlısı Bilecik kralının oğlu Rum olduğu için bu kız kaçırma işine sinirlenerek şu karşılığı verirler:

— Aşağıdan gelen hanım, oynasın.

— Keklik kebabını yiyen doymasın

— Beni yârdan ayıranlar onmasın.

— Beri gel a yârim, beri gel, ben adam yemem.

— Ellerin yârine ben yârim demem.

SÖĞÜDÜN ERENLERİ: Oyunun üçüncü bölümüdür. Nilüfer Hatun, Bilecik kralının oğluna nişanlıdır. Düğünleri başlamaktadır. Başlarına geleceklerden habersizdirler. Osman Bey, Bilecik kralının oğlunun düğününe katılacaklarını ve getirecekleri armağanların kırk katır yükü tuttuğunu, Osmanlı kadınlarının mutaassıp olduklarını, düğün karşılamasında erkeklerin bulunmamasını bildirir. Bilecik kralı bunu kabul eder. Osmanlılar kırk katırın üstündeki sandıklara birer hançerli Osmanlı askeri yerleştirmişlerdir. Osmanlılar Bilecik'e girer girmez kaleyi bu askerlerle teslim alır ve Nilüfer Hatun'u Osman Bey'in oğluna kaçırırlar.

Bu mücadeleden sonra askerler, hançerlerini yeniden keskin hâle getirirler. Bilecik kralı zamanında Bilecik'in adı, BELOKOMA iken, Osmanlılar hançerlerini bileDikten sonra BİLEDİK olarak kalır. Daha sonra halk dilinde söylene söylene BİLECİK olarak değiştiği söylenmektedir.

Oyunun sözleri şöyledir:

Osmanlılar: Söğüdün Erenleri,
Çevirin gidenleri,
Ne güzel baş bağlıyor.
Söğüdün güzelleri.

Bilecik Kralı şu karşılığı verir:

Söğüdün çarşısına,
Gün doğar karşısına,
İnsan böyle mi yapar,
Kapı bir komşusuna.

EL SANATLARI

Batı Anadolu'nun bazı kesimlerinde görüldüğü gibi, kadın giyimlerinin belirli kısımları el dokuması kumaşlardan oluşmaktadır. Bu türlü dokumaları Bilecik yöresinde de görmek mümkündür. El eğirmesi ipliklerle iç çamaşırları için kumaş dokunmaktadır. Yörenin ipek ve kadife işlemeciliği ünlüdür. Kilim, sicim, heybe ve çorap işçiliği, geleneksel el sanatlarının bir uzantısı olarak günümüze kadar gelir...

BATIL İNANÇLAR

— Hayvanlar, sıkışık bir düzende yatarlarsa, havaların bu kış şiddetli geçeceğine inanılır.

— Karıncaların telaş içinde yuvalarına çekilmeleri, yağmur yağacağına işarettir.

— Çeşmelerin kapalı muslukları açılır ve akar bir suyun üstünden üç kez atlatılırsa, gebe kadının kolay doğum yapacağına inanılır.

— Cuma günü başın ağrıdığı söylendiğinde bu ağrının bir hafta süreceğine işarettir.

GİYSİLER

Kız: Başta yağlık (omuzlara kadar uzanır, pullarla süslüdür)

Başaltını ile süslü çeki

İşlik (tezgâhlarda pamuk ipliğinden yapılır. Düz renklidir. Kolağızları ve yakalarda pullar vardır.)

Şalvar (ipekli kumaştan yapılır. Paçalarda büzgü ile bilekle kavuşur ve oyalıdır.)

Ayakta el örmesi oyalı yün çorap üstüne çarık.

Üç etek (ipekli kumaştan yapılır.)

Uçkur (yün örme, belin iki yanından düz uzanır.)

Belde gümüş kemer (kalın ve oymalı).

Peşkir (kemere iliştiriliyor.)

Cepken (yünlü kumaştan simli süsleme.)

Eller kınalı

Erkek:

Gömlek

Kollu cepken

Don (diz kapaklarına kadar işlemeli)

Belde kuşak (pamuk ipliğinden yapılmış, dört-köşe.)

Kuşağın içinde sapları kesim kaşık

Alta işlemeli dizlik (diz kapağından başlar bileklere kadar iner.)

OYUNLAR

Kızların oynadıkları oyunlar: Kralın kızı (Nilüfer hatunla Orhan Gazi'nin hikâyesini simgeler).

Ay oğlan tatar mısın.
Oğlan adın İsmail.
Et koydum tencereye

Erkeklerin oynadıkları oyunlar: Söğüden erenleri
Bilecik karşılaması
Kız pınarbaşına gelmiş oturmuş
İlef'yi karaduman bürüdü

Ortak oyunlar:

Karakoyun.
Kralın kızı

ATASÖZLERİ

— Aç köpek fırın yakar.

— Zengin kabahat yapsa kaza, fukara kabahat yapsa ceza.

— Çama çıkan keçinin çama çıkan oğlağı olur.

— At tepişir, eşer yer tekmeyi.

— Zenginin hastası, fukaranın kahpesi duyulur.

Kentin tarihi

TÜRKİYE GARANTİ BANKASI
Sunar

Bugün Bilecik ilimizin bulunduğu topraklara ilk yerleşenlerin, Anadolu'da ilk siyasî birliği kuran Hititler olduğu bilinir. Bu kasabanın 4 kilometre ötesinde ise, Agrilium adında bir kentin yeraldığı görülür. Bu kentin yıkıntılarının bir bölümü, günümüze kadar ulaşmış bulunmaktadır.

VII. yüzyıldan itibaren Müslüman Arapların çeşitli saldırılarına uğrayan bu topraklar, nihayet, 1071 yılındaki Malazgirt Zaferi'nden sonra Anadolu fatihi ve ilk Türk devletinin kurucusu Kutalmışoğlu Süleyman Şah tarafından fethedilerek, Selçuklu devletine mal edildi. Ancak, Selçukluların bu yörede egemenliği uzun sürmedi. Kısa bir süre sonra I. Haçlı Seferleri sırasında Bilecik ve çevresi tekrar Bizanslıların eline geçti.

XIII. yüzyılın sonlarına doğru Ertuğrul Gazi'nin liderliğindeki Oğuz Türklerine mensup Kayı aşireti gelip buraya yerleşti. Osmanlıların atası, burada Selçuk sultanlığına bağlı bir uçbeyi olarak tarih sahnesine çıktı. Kayı aşireti bir Türk devleti olma yolunda ilk adımını bu topraklarda, bugün Söğüt adıyla anılan kasabada attı. Kayı aşiretinin beyi bulunan Ertuğrul Gazi'nin ölümünden sonra onun yerine geçen oğlu Osman Gazi, Osmanoğulları'nın üç kıtaya yayılacak büyük fütuhatına bu topraklardan yola çıkarak başladı. Osman Gazi'nin bu yoldaki ilk adımını ise, Bizans tekfurunun elinde bulunan Bilecik Kalesi'ni fethetmesi teşkil etti. Bilecik gibi bir kaleyi fetheden Osman Gazi'nin adı ve ünü, derhal etrafa yayıldı. Selçuk Sultanı Gıyaseddin Mesut tarafından kendisine tuğsancak, gümüş eğer, kısrak ve altın kabzalı kılıç gönderildi. Böylece Selçuklu sultanı tarafından Kayı aşiretine bağımsızlığı tanınmış oldu. Osman Gazi buna rağmen Sulçuklu Sultanı Gıyaseddin Mesut'u başbuğ olarak tanımaya devam etti, onun ölümünden sonra bağımsızlığını ilân etti.

GARANTİ BANKASI, güçlü kadrosuyla yurt dışı hizmetlerde de iddialıdır.

Özel yemekleri

Bilecik lokması: Sadece bayramlarda ve düğünlerde pişirilir. Bütün köy kadınları ya da mahalledeki kadınlar birleşerek yaparlar. Kaşar peyniri, yumurta ve ıspanak ile hamur karıştırılıp, fırında pişirilir.

TÜRK TİCARET BANKASI
TÜRKBANK
"IKINCI ADRESINIZ"

XIII'üncü yüzyılda Horasan'dan Batı'ya göç eden Türklerin, sonradan Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluşuna temel teşkil eden önemli bir kolunun yerleştiği tarihî ve şirin ilimiz Bilecik, ekonomimizde gittikçe gelişen sanayi kuruluşları ile önemli bir yer kazanmıştır.

Türk Ticaret Bankası 1977 yılından bu yana bu gelişmeye Bilecik Merkez Şubesi ile katkıda bulunmanın kıvancındadır.

Bilecik merkez şubesi...

TÜRK TİCARET BANKASI
TÜRKBANK
"IKINCI ADRESINIZ"

İLÇELERİNİ TANIYALIM

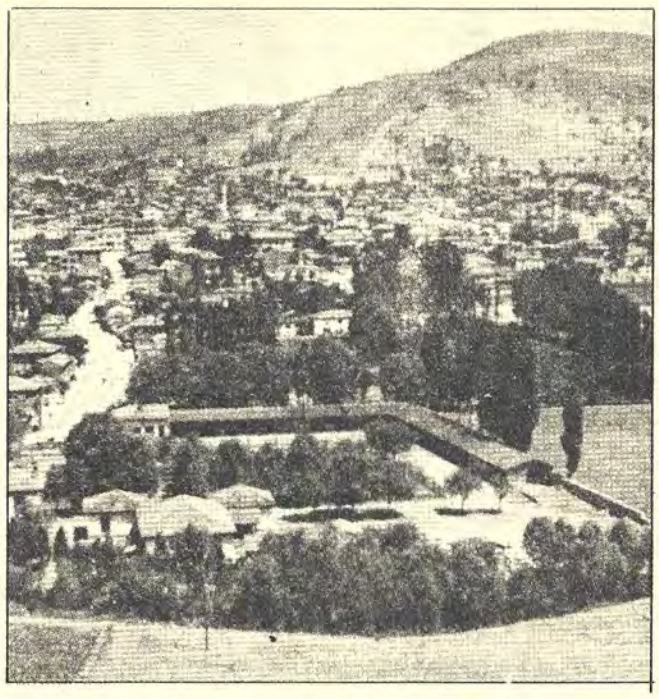

PAZARYERİ

Bilecik'in güneyinde Bursa sınırındadır. 1954'te ilçe olmuştur. Yüzölçümü 333 Km.2 dir. 16.618 olan toplam nüfusun yüzde 36'sı ilçe merkezinde yaşar. İlçeye 24 köy bağlıdır. Halkın başlıca uğraşısı tarım ve hayvancılıktır.

BOZÖYÜK

Yüzölçümü 844 Km2 dir. İlin Eskişehir sınırındadır. Nüfusu 33.346 olup, yarısından fazlası, sanayileşmiş bir kent olan ilçe merkezinde yaşamaktadır. Ünlü Sümerbank Seramik Fabrikası, ilçeye gözle görülür bir canlılık kazandırmıştır. Ayrıca geniş bir küçük sanayi sitesi mevcuttur. Merkez bucağında 28 muhtarlık, Dodurga bucağında ise toplam nüfusu 17.725'i bulan 15 muhtarlık, vardır.

GÖLPAZARI

Yüzölçümü 895 Km.2'dır. Bilecik'in kuzeydoğusunda yer alır. 22.422 olarak saptanan toplam nüfusun yüzde 23'ü kasabada yaşamaktadır. İlçe halkının başlıca uğraşısı tarım ve hayvancılıktır. İlçeye Yenipazar bucağı ve 71 köy bağlıdır.

OSMANELİ

İlin İzmit ve Adapazarı sınırında bulunan Osmaneli'nin yüzölçümü 526 Km.2 dir. 14.754 olan nüfusun yüzde 42si ilçe merkezinde yaşamaktadır. 1926 yılında ilçe olan Osmaneli, sanayi bakımından gittikçe gelişmektedir. İstanbul-Eskişehir demir ve karayolları üzerinde bulunması, kente büyük bir canlılık kazandırmıştır. İpekçiliğin geliştiği ilçede tahıl, pancar, tütün ve pamuk yetişir. İlçeye 26 köy bağlıdır.

SÖĞÜT

Bilecik'in doğusundadır. Yüzölçümü 862 Km.2, nüfusu ise 23.730 dır. İlçeye İnhisar bucağı ile 36 köy bağlıdır. Nüfusun yüzde 27'si kasabada yaşar. En önemli sanayi kuruluşları Söğüt Seramik ve Söğüt Refrakter fabrikalarıdır. İpekçilik gelişmiştir. Pamuk ve üzüm yetiştirilir.

Gezilecek yerler

KAZANBATTI
Bilecik'in en tutulan piknik yeridir. Kır kahvelerinin bulunduğu Kazanbattı Şelâlesi bütün yaz boyunca dolar taşar.

KALE
Hamsu yöresindeki tarihî kale kalıntısı ilgi çekicidir.

DOĞAL GUZELLİKLER
Karasu vadisi: Bilecik'e 5 kilometre uzaklıkta Karasu ırmağı kenarında mesire yeri
Muratdere ormanları: Bozüyük'e 20 km. uzaklıkta çok güzel manzaralı kamp yeri
Türbin mesire yeri: Bozüyük'e 7 km. uzaklıkta çok güzel manzaralı piknik yeri

Belikoma Kalesi: Bizans devri yapısı heybetli bir kaledir. Bugün bu heybetli kalenin yalnız temelleri kalmıştır. Hamsu ve Tabakhane dereleri arasında yükselen dik bir kayanın üzerindeki bu kale Bizans çağında Bilecek Tekfuru'nun en büyük güvencesini teşkil etmekteydi. Orhan Gazi, askerlerini hile ile içeri sokarak bu kavi ve metin kaleyi fethetmiştir.

Edebali Türbesi: Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Gazi'nin kayınpederi olan ve Bilecik'in fethinden sonra buranın ilk kadılığını yapan Şeyh Edebali'nin türbesi XIV. yüzyıldan kalma tipik bir Osmanlı yapısıdır. Daha ziyâde ahşap bir ev görünümünü arzeden bu türbe Bilecik'in en önemli ziyaret yerlerinden biridir. Şeyh Edebali halk tarafından ulu ve ermiş bir kişi olarak tanınmaktadır.

Kitabe: Şehrin merkezindedir. Üzeri yazılı bir mermer taştır. Bu nedenle "Kitabe" adıyla anılır. Bizans çağından kalmadır.

Kulaklıtaş: Gorfon kafalarının yeraldığı bir Roma tahtıdır. Milât'tan sonra III. yüzyıldan kalma olduğu tahmin edilmektedir.

İmaret: Osman Gazi'nin oğlu Orhan Gazi tarafından fakirlere yemek dağıtılmak üzere yaptırılmış bir tesistir. Osmanlı mimarisinin ilk eserlerinden biri olması bakımından ayrı bir tarihî önem ve değer taşımaktadır.

Orhan Camii: Osman Gazi'nin oğlu Orhan Gazi tarafından XIV. yüzyılın başlarında yaptırılmıştır. Osmanlı camii mimarisinin ilk örneklerinden biridir. Bilecik'in Yunanlılar tarafından işgali sırasında ağır şekilde tahrip olunan cami, cumhuriyetin ilânından sonra onarılmıştır. Kubbeli ilk Osmanlı camilerinden biridir.

Çevredeki tarihî eserler:

BOZÖYÜK: Bozöyük ilçesinin tarihi de çok eskilere dayanmaktadır. Büyük bir tarihî höyükün eteklerinde kurulduğu için bu adı taşır. Mimar Sinan tarafından inşa edilen **Kasımpaşa Camii** kasabanın en önemli tarih zenginliğini teşkil etmektedir. Tek minareli ve revaklı bu cami, fevkalâde mimarisi ile dikkati çekmektedir.

GÖLPAZARI: İlçenin en önemli tarihî yapıları, Osmanlı döneminden kalmadır. Bunların arasında Gazimihal Camii ile hanı, hamamı ve köprüsü çok güzel bir mimarî görünüş arzeden külliye hâlinde bu ilçeyi süslemektedir.

SÖĞÜT: Osmanlı devletinin doğuş yeri olması bakımından Türk tarihinde pek büyük önem ve değer taşımaktadır. Osmanlı devletinin kurucusu Osman Gazi'nin babası Ertuğrul Gazi'nin türbesi buradadır. Osman Gazi ile Orhan Gazi de burada vefat etmişler, ancak vasiyetleri üzerine Bursa'ya nakledilerek orada toprağa verilmişlerdir. Osman Gazi'nin eşi Malhatun ile annesinin de türbeleri buradadır. Ertuğrul Gazi'nin türbesi önünde her yıl törenler düzenlenmektedir.

OSMANELİ: Osmanlı devletinin kurucusu Osman Gazi'nin adını taşıyan bu kasabanın en önemli tarihî eseri, Bizans yapısı olan bir kilisenin harabeleridir.

İNÖNÜ: Bozöyük ile Eskişehir arasında, büyük bir ovadır. Kurtuluş savaşı sırasında Büyük Zafer'e giden yolları açan Birinci ve İkinci İnönü savaşları, burada cereyan etmiş ve İnönü zaferleri burada kazanılmıştır.

EKONOMİ

DPT'nin verilerine göre Bilecik kişi başına düşen gelir bakımından son zamanlara kadar Türkiye'nin en sonda gelen illerinden biri iken, son yıllarda sanayi bakımından büyük bir hızla ilerlemekte olduğu göze çarpmaktadır.

Buna rağmen ilde temel ekonomik faaliyet tarımdır. İlin 1973'te "kalkınmada öncelikli iller" kapsamına alınmasıyla birlikte büyük sanayi kuruluşları, teşviklerden yararlanabilmek için 100'e yakın teşvik belgesi almışlardır. Bunların yarısına yakını üretim başlamıştır. Bunlar özel sektöre ait olup, genellikle gıda sanayii, kâğıt, seramik ve metal sanayii konularında faaliyet göstermektedirler. Son olarak Türkiye'nin en büyük video fabrikasının da Bilecik'te kurulmasına başlanmıştır.

Bira sanayiinin önemli girdilerinden "hublon"un tarımsal hammaddesi olan şerbetçiotunun sadece Bilecik'te yetişmesi ve seramik sanayii için yeterli hammaddelerin mevcut olması nedeniyle önemli olanaklara sahip bulunan Bilecik'in, altyapı tesislerine olan ihtiyacı sağlandığı takdirde hızlı bir tempo ile kalkınması beklenmektedir. Şimdiki halde Sümerbank Bozüyük Seramik Fabrikası ve Tekel Hublon Fabrikası, ilin en önemli sanayi kuruluşlarıdır.

RÖPORTAJ

Kemal Pamukçu, ekonomisi beklenen atılımı gerçekleştirip sanayiye yönelememiş Bilecik'in önde gelen işadamlarından biri.

Her yıl ilin vergi rekortmenleri arasındaki yerini alan 56 yaşındaki Pamvkçu, başarısını çok çalışmasına borçlu olduğunu söylüyor.

Bilecik'te ekonomik azgelişmişliğe paralel olarak, kentin önde gelen işadamları da ticaret ile uğraşan komisyoncular ve bayiler arasından çıkıyor. Kemal Pamukçu'da elektronik eşya, dikiş makinesi, buzdolabı ve traktör bayiliği ile otomobil komisyonculuğu yapıyor. Vatanî görevini tamamladıktan sonra köyünden ayrılıp çevreden topladığı borçla ticarete atılan Pamukçu, kısa süre içinde kendini sövdirip işini büyütüp geliştirmeyi başarmış.

"Önce kunduracı dükkânı açmıştım. Sonra dükkânımın bir köşesinde erkek giysileri satmaya başladım. Günde en az 12 saat çalışıyordum. Bu alışkanlığımı bugün şu yaşımda bile sürdürdüm. Sonra yıllar geçtikçe çeşitli firmaların bayiliklerini aldım ve bugünlere ulaştım" diyerek ticarî geçmişini anlatan Kemal Pamukçu yeni yetişen gençlere de şu öğüdü veriyor:

"Boş zamanlarınızı da işinize verin. Ya mesai yapın ya da işinizde kullanacağınız birtakım becerileri kazanmak için uğraşın."

SPOR

Bilecik'te sporun geçmişi pek eski yıllara gitmez. Bölgedeki spor faaliyeti 1944 yılında Beden Terbiyesi Bölge Müdürlüğü'nün kurulması sonucunda başlamıştır. Ama hemen belirtmek gerekir. Bilecik ilimizdeki Beden Terbiyesi bölge teşkilâtının kuruluşundan sonra spor çalışmaları dağınık olmuştur. O yıllardan günümüze kadar Bilecik'te sporu iyi bir düzeye getirmek için çaba sarfedilmiş ve bugün bu uğraş amaca yakınlaşmıştır.

Günümüzde Bilecik bölgesinde spor etkili görülmektedir.

Bilecik ilinde futbol en başta gelen spor uğraşıdır. Bölgede bulunan kulüpler ve de sporcuların büyük bölümü futbol alanlarında çalışmalarını sürdürmektedir.

Bilecik Amatör Ligi 1960-1961 mevsiminde kurulmuş ve o mevsimden bu sezona kadar sürekli olarak lig maçları oynanmıştır.

Bilecik'te 26 kulüp bulunmaktadır. Ilin en eski kulüpleri 1946 yılında kurulan Bilecikspor, Bozüyükspor, Söğütspor ve Osmanelispor'dur. 1948 yılında kurulan Gölpazarıspor, 1952 yılında kurulan Pazaryerispor, Bilecik'in diğer eski kulüpleri arasında yer almaktadır.

1960-1961 sezonunda kurulan Bilecik Amatör Futbol Ligi'nde ilk şampiyonluğu kazanan Bilecikspor daha sonra peş peşe üç yıl aynı başarıyı devam ettirmiş ve dört sezon arka arkaya Bilecik şampiyonluk kupası Bilecikspor kulübüne gitmiştir.

Bilecik Amatör Ligi'nde Bilecikspor, Bozüyükspor, Bozüyük Yükselişspor, Bozüyük Toprakspor, Bozüyük Demir Döküm, Bozüyük Güneşspor, Bozüyük Yeşilyurtspor, Bakırköyspor, Bilser Seramikspor, Demirköy Gençlikspor, Dodurcaspor, Ertuğrul Gençlik, Gençlerbirliği, Gölpazarı Gençlik, İdmanyurdu, Kandilliköyü Gençlik, Karaköy Gençlik, Osmanelispor, Soğukspor, Sümerspor, Osmaneli Selçukspor, Pazarcık Gençlik, Pazaryeri 5 Eylülspor, Bozüyük İdmanyurdu, Kandillispor yer almaktadır.

Bilecik'de spor yeni olmasına rağmen bu bölgemiz Türk sporuna yetenekli sporcular kazandırmıştır. Eski PTT'li futbolculardan halen Birinci Türkiye Ligi'nde teknik direktör olarak görev yapan Tamer Güney, Bilecik'ten yetişen ünlü futbol adamları arasında yer alır. Galatasaraylı futbolcu Sinan Turan, Bolusporlu K. İbrahim, Bolusporlu Selahattin, Gençlerbirliği'nin eski yıldız futbolcularından Tevfik Kutlay, Fenerbahçeli kaleci Merih Bilecik'de futbola başlamışlar, Bilecik kulüplerinden çeşitli kulüplere transfer olarak Türk futboluna hizmet etmişler ve de değerlerini ispatlamışlardır.

Sümerbank Seramik basketbol takımı...

BİLECİK BEDEN TERBİYESİ BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ'NÜ TANIYALIM

Beden Terbiyesi Bölge Müdürü Erdoğan Karaçanta.

Adresi: Beden Terbiyesi Bölge Müdürlüğü Göçmen Mahallesi Stadyum Sokak, Bilecik.

Telefon numarası: 1631

Memur sayısı: 11

İşçi sayısı: 1

Lisanslı sporcu sayısı: 3329 erkek, 11 bayan.

Okullarda spor faaliyeti: 10 ilkokul, 12 orta dereceli okulda spor faaliyeti var.

Tesisler: İl merkezinde Bilecik Şehir Stadı 750 kişilik kapalı tribün, 5.000 kişilik açık tribün, spor salonu 750 kişilik, Bozüyük ilçesinde spor salonu 450 kişilik, Bozüyük futbol sahası, tribün yok, Söğüt ve Osmaneli ilçeleri sahalarının inşaatı devam ediyor. Söğüt yüzme havuzunun inşaatı devam ediyor.

Bölgede faaliyet gösterilen spor dalları: Futbol, atletizm, voleybol, basketbol, güreş, masa tenisi, hentbol.

BİNGÖL

12

YÜZÖLÇÜMÜ: 8.319 km²
NÜFUS: 228.702
İLÇELER: Genç, Karlıova, Kiğı, Solhan.
KÖY SAYISI: 304
DOKTOR SAYISI: 25
HASTANE YATAK SAYISI: 10 bin kişiye 6
OKUR-YAZAR ORANI: % 47
OTOMATİK TELEFON KODU: Yok

Adı nereden geliyor

Eski adı **"Cevlik"** idi. Cumhuriyet'in ilânından sonra **"Çapakçur"** adı altında ilçe haline getirildi. 1936'da ise il merkezi oldu. Çapakçur. 1945 yılında Bingöl adı verildi. Bingöl adını, bu adla anılan dağdan aldı. Dağ ise adını, üzerindeki irili ufaklı yüzler, belki de binlerce buzul gölünden almıştı. Böylece başı dumanlı, doruğu karlı dağın üzerindeki buzul gölleri bir kente ve bir ile imzasını atmış oldu.

Kentlerimizin tarihçesi bir kültür hizmeti olarak GARANTİ BANKASI'nca hazırlanmıştır

Burası bir göl değil BİNGÖL'dür

GÜNEŞ, binbir renk cümbüşü içinde törensel bir biçimde doğar Bingöl'de.

Bingöl dağlarının 3250 metre yükseklikteki Kale tepesinde önce ufuktaki bir kızartı ile başlayan güneşin doğuşu, ardından yerini insana korku veren heybetli bir karartıya bırakır. Derken güneş, bir kor parçası olup dönmeye, döndükçe çevresine binlerce renkli ışıklar saçmaya başlar. Bu renk bayramı içinde uzayıp akan ışık demetleri, doğayı kucaklayıp ayrı renklere boyarlar.

Adına ilişkin sayısız efsaneleri ile tanınır Bingöl ilimiz. Efsanelerden birine göre bir avcı vurduğu kuşu gölde yıkarken canlanan kuş göle dalıp kaybolur. Böylece suyun yaşam iksiri olduğu ortaya çıkar. Ancak göl, sırrının anlaşılması üzerine bir bin parçaya bölünerek kendi kendini yok eder.

Bir diğer efsaneye göre ise, sıcak yaz aylarında bu yöremizde savaşan iki ordudan biri içecek su bulamaz. Savaş bitince bu ordunun komutanı durumu diğer komutanlara anlatır. Komutanlardan biri dağlar arasındaki bir gölde su bulduklarını, yedeklerine aldıklarını söyler. Dağdaki gölü tarif eder. Komutan askerleriyle birlikte bu yöreye gidince, fışkıran kaynaktan oluşan yüzlerce gölü görüp **"Burası bir göl değil, Bingöl diye haykırır."**

Bingöl tadına doyulmaz bal ve kaymağın üretildiği illerimizden biridir. Kente dört kilometre uzaklıktaki bal-kaymak evleri tutistlerin büyük ilgisini çekmektedir.

Bingöl'ün Ilıcalar mevkiinde bulunan kaplıcalar, her yıl sağlığına kavuşmak isteyen yüzlerce kişinin istilâsına uğramaktadır. Gür bir orman içindeki şifalı sıcak sular bir doğa harikası olarak Bingöllülerin göğsünü kabartmaktadır.

Sizlere hizmet vermekten mutluyuz

ANADOLU BANKASI
Hazine Bankası

Politik Kimliği

14 MAYIS 1950
Milletvekili Genel Seçimleri:
Katılma Oranı: % 92.3

PARTİLER	ALDIĞI OY
CHP	15.700
DP	8.341
Bağımsız	1.560

27 EKİM 1957
Milletvekili Genel Seçimleri:
Katılma Oranı: % 81

PARTİLER	ALDIĞI OY
CHP	11.635
CMP	2.209
DP	13.219
HP	1.200
Bağımsızlar	3.665

15 EKİM 1961
Milletvekili Genel Seçimleri:
Katılma Oranı: % 81

PARTİLER	ALDIĞI OY
CHP	12.768
CKMP	4.442
YTP	22.442
Bağımsızlar	1.071

10 EKİM 1965
Milletvekili Genel Seçimleri:
Katılma Oranı: % 71.1

PARTİLER	ALDIĞI OY
AP	9.866
CHP	13.942
MP	1.476
TİP	830
YTP	12.079
Bağımsızlar	879

12 EKİM 1969
Milletvekili Genel Seçimleri:
Katılma Oranı: % 78.9

PARTİLER	ALDIĞI OY
AP	7.014
CHP	6.024
CGP	3.464
MP	142
TİP	778
YTP	11.067
Bağımsız	20.741

14 EKİM 1973
Milletvekili Genel Seçimleri:
Katılma Oranı: % 71.1

PARTİLER	ALDIĞI OY
AP	10.870
CHP	12.285
CGP	241
DP	5.546
MHP	157
MSP	13.424
TBP	169
Bağımsızlar	9.994

5 HAZİRAN 1977
Milletvekili Genel Seçimleri:
Katılma Oranı: % 74

PARTİLER	ALDIĞI OY
AP	18.593
CHP	15.966
CGP	1.263
DP	285
MHP	674
MSP	15.922
Bağımsızlar	10.049

ANAYASA HALK OYLAMASI SONUÇLARI

Kabul	Red
% 80	% 20

YIL: 1982

Kabul	Red
% 77	% 23

BİNGÖL VALİ VE BELEDİYE BAŞKANI: İSMET METİN

«GELİŞME ÇABASI İÇİNDEYİZ»

DOĞU Anadolu bölgesinin yukarı Fırat bölümünde yer aian ilimiz 1935 yılında kurulmuştur. İlin yüzölçümü 8 bin 125 kilometrekare nüfusu 1980 sayımı sonuçlarına göre 228 bin 702'dir.

İlimiz Türkiye'nin geri kalmış illerinden birisidir. İl olarak idarî teşkilâtlanmasının 1935'de gerçekleşmesi, coğrafî yerleşme yeri bakımından Doğu Anadolu bölgesi açısından önemli cazibe ve ticarî merkezleri sayılan Diyarbakır, Elazığ, Erzurum illeri arasında bulunması, ticarî ve sanayi potansiyelinin bugüne kadar değerlendirilip harekete geçirilmemesi, geri kalmışlık sürecinin temel etkenleridir. Bunun yanı sıra arazinin çok engebeli oluşu tarım yapılabilecek alanların azlığı ve tarımın ilkelliği, doğum hızının yüksekliği yerleşme merkezlerinin sayıca fazlalığı ve dağınıklığı, karayolları ağı içinde ana elterlerle bağlantısız oluşu da önemli birer motif olarak düşünülmelidir.

İlimiz topraklarından 38 bin hektarı sulanabilecek durumdadır. Bugüne kadar bu miktarların 16 bin 700 hektarı sulanabilir hale getirilmiştir.

Hayvancılık halkımızın ilk sıradaki geçim ve uğraş alanıdır. Hayvancılığın bugünkü ilkel görünümünden kurtarılması Et-Balık kombinası ve diğer hayvancılığa dayalı sanayi tesisleri ile ekonomik kaynak yaratma aktivitesini artıracaktır.

İlimizin yüzölçümünün 19 bin 404 hektarlık bölümü orman ve çalılıklarla kaplıdır. Ekolojik şartlar bakımından yapraklı ağaçlardan oluşan ormanların gelişmesine çok uygundur.

İlimizin ana sorunlarının halli konusunda halkımızın gönülden gelen ilgi ve desteğini görmekteyiz. Yakın bir gelecekte bu sorunlarımızın haliedileceğini ve halkımızın yaşam düzeyinin yükseleceğine inanıyorum.

Türkiye'nin en modern hükümet binalarından biri de Bingöl Hükümet Konağı'dır...

Protokol

Vali	: İsmet Metin
Garnizon Komutanı	: Tuğgeneral Hasan Satır
Cumhuriyet Savcısı	: Zafer Erdoğan
İl Jandarma Alay Komutanı	: Yarbay Yüksel Avşar
Emniyet Müdürü	: Mehmet Canseven
Millî Eğitim Müdürü	: İsmet Göngörde

Vergi Rekortmenleri

Haydar Baylan	2.115.023
Lütfiye Aydoğdu	1.170.022
Hüsnü Tuma	1.124.877
Hasan Bağzencir	946.545
Selim Atala	903.360

iklimi

Denizden yüksekliği ortalama 1125 metre olarak kabul edilen sarp dağlık bölgede kış uzun sürer ve bol kar yağar. Yaz kısa sürer ve kurak geçer. Kışın çok yağmur görülür. Yılın 4 ayı tamamen kapalı ve yağışlı, 120 gün kadar tamamen açık geri kalan aylar parçalı bulutlu geçer.

İLÇELERİNİ TANIYALIM

GENÇ

Bingöl'e 23 km. uzaklıktadır. Yüzölçümü 1646 km2'dir. 3 mahallesi, 5 bucağı ve 68 köyü vardır. 1924-1927 yılları arasında il haline getirilen Genç, daha sonra Bingöl'e ilçe olarak bağlanmıştır. Nüfusu 41401'dir.

KARLIOVA

İl merkezine olan uzaklığı 75 km.'dir. Daha önce Bingöl adını taşıyan, Muş iline bağlı bir ilçe merkezi iken, 1936 yılında il haline getirilen Bingöl'e bağlanmış ve 1938 yılından itibaren Karlıova adını almıştır. Yüzölçümü 1349 km2 olup, 3 mahallesi, 1 bucağı ve 39 köyü vardır. Nüfusu 30.789'dur.

KİĞİ

İl merkezine 150 km. uzaklıktadır. Daha önceleri Erzurum ve Erzincan illeri sınırları içinde iken, 1936 yılında Bingöl'e bağlanmıştır. Yüzölçümü 2192 km2'dir. 12 mahallesi, 3 bucağı, ve 105 köyü vardır. Nüfusu 54.035'dir.

SOLHAN

Bingöl'e 60 km. uzaklıktadır. Daha önce Muş iline bağlı iken, 1936'da Bingöl sınırları içine alınmıştır. Yüzölçümü 1114 km2'dir. 4 mahallesi, 1 bucağı, 22 köyü vardır. Nüfusu 26.957'dir.

merkez ilçe

Kığı ilçesi genel görünümü...

Gezilecek yerler

SEBİTERİAS KALESİ: Bingöl'e 20 kilometre uzaklıktadır. Urartu Krâllığı'ndan kalmadır.

KRÂL KIZI KALESİ: (Dâra-Himi) Genç ilçesinin doğusunda Diyarbük Çayı üzerindeki tepe Pers Kralı Dara'nın kızı için yaptırdığı kalenin kalıntıları.

KALETEPE: Dünyada eşi olmayan bir görüntü de Karlıova (3250 metre yükseklikte) ve Bingöl dağları üzerindeki Kaletepe'den güneşin doğuşudur. Aynı sarp tepenin 500-550 metre aşağısında ve gözün görebileceği noktaya kadar olan düzlüklerde irili ufaklı binlerce mavi renkte göller apayrı bir tabiat şaheseridir. Zaten Bingöl dağları ismini bu göllerden almıştır. Güneşin doğuşunu seyretmek için göller bölgesine Karlıova kazasından sonra jeep veya pikap ile klavuz almak suretiyle gidilebilir. Bu seyahat 15- 20 Temmuz ve 5 Ağustos tarihleri arasında yapılmaktadır. Bunun dışında havaların soğuk olması nedeniyle olanaksızdır.

KIREVİ: Elâzığ asfaltı üzerinde Bingöl'e 10 Km. mesafede bir tepe üzerinde ormanlarla kaplı kaynak sularıyla tam bir huzur yeridir.

KAYAK EVİ: Bingöl - Elâzığ asfaltı üzerinde Bingöl'e 20 Km. mesafede bulunan kayak evinin tesisleri her türlü ihtiyaca cevap verebilecek durumdadır. Otel kısımı, banyo, duş, yemek, istirahat ve oyun salonu ihtiyacını karşılayacak şekilde yapılmıştır.

KAYMAK EVİ: Kayak evine dört kilometre mesafede, seyahat edenlerin dinlenebileceği, aynı zamanda kaymak ve balla kahvaltı yapabilecekleri bir yerdir. Kış ve yaz hizmete açıktır.

SOĞUK ÇEŞME: Karlıova yolu üzerinde Bingöl'e 30 kilometre mesafede ormanlarla kaplı, bu mesire yeri buz gibi suyu ve leziz etleriyle yapılan güveç ve tava yemeği ile isim yapmıştır.

KİĞI KALESİ: Kiği kazasının doğu tarafında sarp ve çok yüksek bir kaya üzerinde ve çok sağlam inşaa edilmiştir.

Nasıl Gidilir

Trenle gelmek isteyenler Genç istasyonunda inmek buradan minibüs ve otobüslerle il merkezine gitmek zorundadırlar. Bingöl-Elazığ-Muş karayoluyla yurdun her tarafına bağlanmıştır. Bütün illerden otobüs bulunabilir.

FOLKLORU DOĞA İLE MÜCADELEYİ YANSITIR

Kentin tarihi

TÜRKİYE GARANTİ BANKASI Sunar

Bingöl ilimiz sınırları içindeki arazinin sarp ve kayalık, yerleşim yerlerinin de pek kısıtlı olmasına rağmen bu yörenin tarihi ilk insanlara kadar uzamaktadır.Bugün Karlıova ilçesinin Küpik köyü ile Bingöl il merkezi yakınlarındaki Ahpik köyünde taş devrinden kalma mağaralara rastlanmaktadır. Bu da Bingöl'ün tarihinin nelere kadar uzandığını göstermektedir. Taş devri insanlarından sonra bu yöreden nice kavimler ve uygarlıklar geçmiş bulunmaktadır.

Gerçi ilk insanlardan sonra bu yöreye nice yüzyıllar boyunca insan ayağı basmamıştı. Hatta Anadolu'da ilk siyasî birliği kuran Hititlilerin dahi buralara kadar uzanmadıkları görülür. Bugüne dek elegeçirilen belgelerden bu yörenin ilk sakinlerinin Subariler olduğu anlaşılmaktadır. Daha sonra, M.Ö. VI. yüzyılda Medler, onlardan sonra da Persler bu topraklara gelip yerleştiler. Persleri buradan atan Büyük İskender'in Makedonya İmparatorluğu sınırlarına kattığı Bingöl ve yöresi onun ölümünden sonra İran asıllı Ermeni krallarının eline geçti. Ermeni krallarının buradaki egemenliğine son veren Romalılar oldu. Bu topraklar uzun yıllar Romalıların egemenliği altında kaldı. Bu büyük imparatorluğun parçalanıp ikiye ayrılmasından sonra burası da Bizans'ın payına düştü. Bizanslılar bu yörede uzun bir süre kaldılar. 1071 yılındaki Malazgirt zaferinden sonra Anadolu fatihi Kutalmışoğlu Süleyman Şah tarafından bu yöre Bizanslıların elinden alındı ve bundan sonra buraya Selçuklu Türkleri hâkim oldular. Anadolu Selçuklularından sonra burada küçük Türk beyliklerinin egemenlikleri devam etti. Mengüoğulları, Akkoyunlular ve Karakoyunlular gibi Türk beylikleri buraya hâkim oldular. 1514 yılında Yavuz Sultan Selim buraları alarak Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırları içine kattı. Böylece bu topraklar Türklerin elinde en uzun süreden beri kalmış ve hiçbir istilâ görmemiş bir vatan parçası olmak özelliğini taşımaktadır.

Bingöl sınırları içinde tarihin çeşitli devirlerine ait izlere rastlamak mümkündür. Ancak bunların sayısının pek fazla olmadığı göze çarpar. Bu izlerin pek büyük bir bölümü il merkezinin dışında bulunmaktadır.

Karlıova ilçesindeki Küpik köyü ve il merkezi yakınlarındaki Ahpik köyündeki ilk insanlara ait mağaralar Bingöl'ün en büyük tarihi zenginliğini teşkil etmektedir. Taş devri insanlarının yaşadıkları bu mağaralar Türk ve yabancı bilim adamlarının ve arkeologların büyük ilgisini çekmekte ve yaz sezonu boyunca buraya gelen bilim heyetleri uzun incelemelerde bulunmaktadırlar.

Dere-i Nazik mevkiinde yapılan arkeolojik kazılar sırasında çok eski çağlara ait birçok kalıntılar gün ışığına çıkarılmış bulunmaktadır. Bu yörede arkeolojik kazılara titizlikle devam edilmektedir. Elde edilecek yeni bulgularla yörenin tarihine ait önemli bilgiler elde edilmesi umulmaktadır.

İl merkezine 95 kilometre uzaklıktaki Kiğı ilçe merkezinin altı kilometre ötesinde sarp ve yüksek kayalıklar üzerinde tarihî bir kalenin kalıntıları ile bazı tarihî mezarlar bulunmaktadır. Kale ve mezarların Roma çağına ait olduğu saptanmıştır.

GARANTİ BANKASI, güçlü kadrosuyla yurt dışı hizmetlerde de iddialıdır.

HALKIN sosyal ilişkilerini, duygularını, isteklerini, gelenek ve göreneklerini tanımlamaları açısından Halk Oyunları Bingöl'de belirgin bir özellik taşır.

Hasat alma, hayvan taklitleri, kız kaçırma ve dua gibi oyun içindeki figürler halkın doğa ile mücadelesini, bir başka deyişle gerçek yaşam biçimini tanımlar. Yörenin dağlık oluşu, tarıma elverişli olmaması bir bakıma oyunlara yansımıştır denilebilir. **"Kartal Oyunu"nda görmek mümkündür.**

Ülkemizin her yerinde olduğu gibi Bingöl yöresinde de halk oyunlarında köy köy, aşiret aşiret değişiklikler bulunmaktadır.

OYUNLAR

Yörede oynanan oyunların türü **"halay"**dır. Kartal oyunu ünlü olmasına karşın özellikle, Kiği, Karlıova, Solhan kentlerinde oldukça değişik oyunlar oynanmaktadır. Bu oyunlar karşılıklı söyleşi içinde kız ve erkek karışık biçimde oynanmaktadır.

Delile, govent, çaçan, meyrome, esmer, çepik, iki ayak, gelin oyunları yörenin en çok oynanan oyunları olarak bilinmektedir.

Delile, güzele sevgiliye seslenen bir türkü ile oynanan bir oyundur.

Bingöl dört dağ içinde
Yanarım yağ içinde
Kim Bingöl'ü sorarsa
Bir yarim var içinde
Delile delile destane
Delile delile destane

Şu dere buz bağlamış
Dibi nergis bağlamış
Baba beni evlendir,
Bingöl'de kız kalmamış
Delile delile destani
Delile delile destani

GİYSİ

Kadın: Yazma boynu örtecek şekilde başa sarılır. Boyna ince tülden dolanır. İçte, içlik vardır. İçliğin üzerine bol kollu ve bedenli önden az bir bölümü düğmeli ve alt kısmı bütün bir gömlek, uçları şalvar içine sokulmuştur. Şalvar ipek kumaştandır. Boldur. Üzerine şal bağlanır. Gömlek üzerine kolsuz hırka giyilir. Hırkanın etekleri kuşak içine sokulduğu gibi, bol biçimde şal üzerine inen kalın kumaşlardan da yapılanları vardır. Ayakta yün çorap ve yemeni vardır.

Erkek: Başta kalpak vardır. İçlik üstüne yakasız, bol kollu, bol bedenli bir gömlek giyilir. Önden ilikli, altı bütündür. Etekleri şalvar içine sokulur. Ve bağlanır. Şalvar siyah ve boldur. Erkekler eskiden yörede dokunan "gerik" adı verilen yelekler ile kıl lifinden yapılmış ve **"Harik "** adı verilen ayakkabılar kullanırlarmış.

BİR EFSANE

Evliya Çelebi seyahat namesinde şöyle demektedir: **"Bir avcı dağda vurduğu kuşu gölde yıkarken kuş canlanıp suya dalmış ve kaybolmuş; gölün "Ab-ı hayat" olduğu böylece meydana çıkmıştır. Ama bu sır meydana çıkınca da göl bin parçaya bölünmüş, hangisinin Ab-ı hayat olduğu bilinmez olmuştur."** O zamandan beri olayın geçtiği yerdeki gölün adı kuş gölü kalmıştır. Bin parçaya bölünün gölün adı ise bugün **"Bingöl"** olarak şehrin adı olarak kalmıştır.

MANİ

Kara dağı neylesin
Geçen çağı neylersin
Gül bitmez bülbül ötmez
Viran bağı neylersin

Kığı'da çalışırım
Ustama danışırım
Dün gece rüya gördüm
O yarla konuşurum

Kale kaleye karşı
Kalenin altı çarşı
Sen gölgede yatarken
Ben yandım güne karşı

ATASÖZLERİ

— Eyyam sana uymazsa, sen eyyama uy.

— Uslu uslu otur azma, mezarını kendin kazma.

— Cimrinin malı yiğide yemdir.

— O buluttan bu yağmur.

— Uydum nefse, düştüm hapse.

BATIL İNANÇLAR

— Çarşamba günü tohum atılır, ekime başlanır.

— Tavuk horoz gibi öterse kesilmesi gerekir.

— Baykuş görmek uğursuzluk getirir.

— Genç ler, karın üzerine bıraktıkları bir ekmek parçasını gözetlerler. Karga ekmeği kapıp hangi yöne giderse, genç kız o yönden gelecek bir görücü ile kısmeti açılacağına inanır.

Anadolu'nun hemen hemen her yöresinde olduğu gibi Adıyaman'da da adak yerleri halen etkinliklerini sürdürmektedir. **"Sultan Kubeysî, Şeyh Ahmet, Hacı Dede, Seyit Kasım, Şeker Baba"** yörenin bilinen adak yerleri arasındadır. Buralara adakları yerine gelmesi için yöre halkı, kurbanlar keser, mumlar diker ve dualar eder.

TÜRK TİCARET BANKASI
TÜRKBANK
"IKINCI ADRESINIZ"

Bingöl, edebiyatımızda, şiirlerimize geçmiş engin ve güzel yaylasını bünyesinde bulunduran güzel ve şirin bir ilimizdir.

Türk Ticaret Bankası bu yöremiz halkına çevre illerimizdeki şubeleriyle hizmet vermekten mutludur.

TÜRK TİCARET BANKASI
TÜRKBANK
"IKINCI ADRESINIZ"

EKONOMİ

Ekonomide tarımın payı büyüktür...

Bingöl'ün tarıma ve özellikle hayvancılığa dayanan bir ekonomisi vardır. Ekili alan çok sınırlıdır.

Bingöl'de tarım büyük ölçüde geleneksel yöntem ve araçlarla yapılmaktadır. Geniş ölçüde göçebe aşiretler tarafından yapılan hayvancılıkta, ürün elde etmek amacından çok yetiştiricilik vasfı ön planda tutulmaktadır.

Ekili alanın yüzde 85'inde buğday üretilmektedir. Tarımın yüzde 87'si küçük işletmelerde yapılmakta ve bu nedenle verim çok düşük olmaktadır. Kültüre elverişli alanların yüzde 41'ini kaplayan ormanlar ise baltalık ve bozuk bataklık ormanlarıdır.

Sanayi hemen hemen yok gibidir. 1968'te n beri kalkınmada öncelikli iller kapsamında bulunan Bingöl'de sekiz sanayi projesi teşvik görmüştür. Et kombinası, yem fabrikası gibi yatırım projeleri, henüz üretim safhasına ulaşamamamıştır. Üretime geçen süt fabrikası, işletilmediğinden kapatılmıştır.

Büyük bir potansiyel oluşturan hayvancılık, gerekli önlemler alınamadığı için gelişmemektedir. İlde her 100 bin baş hayvana bir veteriner düşmektedir.

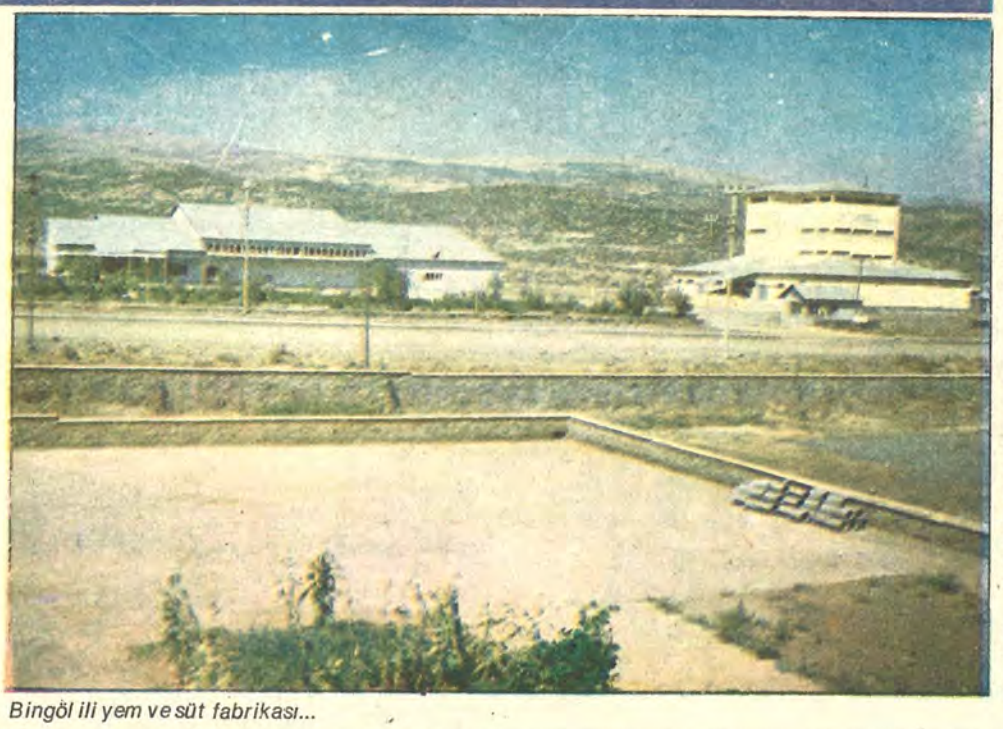

Bingöl ili yem ve süt fabrikası...

EĞİTİM

Bingöl, eğitim düzeyi açısından Türkiye ortalamasının altında yer almaktadır. 1975 yılında yüzde 47 olan okur-yazarlık oranının, 1981'de başlanan seferberlikten sonra bir hayli yükseldiği göze çarpmaktadır. İlk yıl il sınırları içinde açılan 475 kursa 5473 kişi katılmıştır. Bu sayı her yıl artmaktadır.

1979-1980 ders yılında ilkokul sayısı kentte 17'ye, kırsal kesimde ise 386'ya ulaşmıştır. Buna rağmen 25 köy hâlâ okulsuzdur. Hemen bütün okullarda ikili öğretim yapılmaktadır. Aynı yıl yüzde 83'ü kırda görev yapan 1.227 öğretmen bulunmaktaydı. Her ilkokul öğretmenine kentte 27, kırda ise 20 öğrenci düşmektedir.

Biri merkezde, diğerleri ise Kiğı, Genç, Karlıova ve Solhan'da bulunan beş lisede yüzde 16'sı kız 1327 öğrenci bulunmaktadır.

Nüfus

1980 sayımına göre Bingöl ilinin toplam nüfusu 228.702'dir. 1960 yılında ise bu sayı 131.364 idi. Nüfusun ortalama yılda % 2.5 oranında artmasının nedeni doğumların yüksekliğidir. Ayrıca kırdan kente göçler de hayli yüksek orandadır. 1950'de kent merkezlerinin nüfusu sadece 9 binden ibaretken, 30 yıl içinde bu sayı altı kat artarak 55 bine yükselmiştir. Kırsal alandan kopan nüfus, ilk aşamada kent merkezlerine göçmekte, ancak yeterli ekonomik gelişme sağlanamadığından daha sonra bunlar başka illere gitmektedirler.

Sosyal Yaşam

BİNGÖL SOSYALİZASYON BÖLGESİ İÇİNDE

Bingöl'de merkez ilçede 100 yataklı bir Devlet Hastanesi; Genç, Karlıova ve Kiğı'da da 10'ar yataklı birer tedavi kurumu bulunmaktadır. İlde 1.759 kişiye bir hastane yatağı düşmektedir ki, bu oran Türkiye ortalamasının yaklaşık dörtte biridir. (451 kişiye 1 yatak).

Sosyalizasyon kapsamına alınan ilde, koruyucu hekimlik çalışmalarını, sağlık ocakları düzenlemeye başlamıştır. İlde yaygın aşılama faaliyetlerine girişilmiştir. Ancak, eğitim yetersizliği ve başka nedenlerle, beklenen sonuç elde edilememektedir. 1980 istatistiklerine göre yurt çapında her 1.642 kişiye bir hekim düşerken, Bingöl'de bu rakam 9.148'dir.

İlçe ve köylerde sağlık evleri vatandaşa hizmet vermekte...

SPOR

Bingölde sporun temelini 1942 yılında kurulan Gençlik Kulübü attı

1942 yılında Bingöl'deki gençlerin bir araya gelerek kulüp kurmaları ile Bingöl ilimizde spor faaliyeti başlar. Bingöl Gençlikspor kulübü bu bölgemizde sporun temeli olmuştur.

Bingöl Gençlik Kulübü'nde etkinlik kazanmaya başlayan spor faaliyetinden sonra, bu ilimizdeki askerî birliklerin spora önem vermeleri ve kurulan Karagücü kulübü aşamayı körüklemiştir. Daha sonra Akınspor ve Yıldırımspor kulüpleri kurulunca Bingöl'de spor faaliyeti yoğunlaşmıştır. Bu kulüplerden sonra meydana getirilen kulüpler Gençspor Gençlik ve Kayak İhtisas kulüpleridir.

Beden Terbiyesi Bölge Müdürlüğü teşkilâtının da oluşturulmasından sonra Bingöl'de spor öncelikle kayak branşında hatırı sayılır durum almıştır. Kurulan Kayak İhtisas Kulübü'nde bir araya gelen Bingöllü kayakçılar bu sporun her geçen gün gelişmesini sağlamışlardır.

Bingöl ilimizde yöre gençleri futbol ve kayak sporlarına büyük ilgi göstermektedirler.

Futbol, Bingöl'de en canlı spor dalıdır. 1967 yılında kurulan Bingölspor halen Katılma Ligi'nde mücadele vermektedir.

Futbol dalında 1952 yılında kurulan Çelikspor uzun yıllar ilin tek kulübü olmuştur. Çelikspor halen Bingöl Amatör Ligi'nde yer almaktadır.

Bingöl Karagücü 1951 yılında kurulmuştur. Karagücü, Bingöl Amatör Ligi'nin güçlü ekipleri arasında bulunmaktadır.

Gençspor Gençlik 1953 yılında Genç ilçesinde kurulmuştur. Gençspor Gençlik, Bingöl ilçelerinde kurulan ilk kulüptür. Gençspor Gençlik Bingöl Amatör Lig'ne dahildir.

1959 yılında kurulan Akınspor kulübünün futbol takımı Bingöl Amatör Ligi'nde oynamaktadır.

1959 yılında kurulan Yıldırımspor kulübünün futbol takımı güçlü bir kadroya sahiptir ve Bingöl Amatör Ligi'nde iyi sonuçlar almaktadır.

Atletizm, Bingöl'de okullarda büyük ilgi görmektedir. Her okulda atletizm takımı bulunmakta öğrenci atletler gerek bölgede, gerekse çevre illerde başarılı sonuçlar almaktadır.

Ata sporu güreşe ilgi oldukça fazladır. Ancak bu iq limizden bugüne dek millî mayoyu giyen güreşçi çıkmamıştır.

Voleybol, masa tenisi, cimnastik dallarında, okullarda ve Bingöl'deki Kara Kuvvetleri'ne bağlı birliklerde faaliyet sürdürülmektedir.

Göller bölges bir ilimiz olmasına rağmen Bingöl'de susporları gelişme göstermemiştir.

Atıcılık Bingöl'de hayli ilerlemiştir. Bu bölgemizin geleneksel sporu olan atıcılık da gelişmeyi kişiler sağlamaktadır.

Bu arada eski yıllarda Bingöl'de hayli ileri düzeyde olan cirit sporu, günümüzde tesis noksanlığı, çalışma yetersizliği yüzünden geri kalmıştır.

Bingöl bölgesi Kayak Millî Takımı'na yıllardan beri kayakçılar kazandırmaktadır. Millî formayı giyen Bingöllü kayakçılar başarılı görülmekte hem Bingöl bölgesini hem de Türkiye'yi en iyi şekilde temsil etmektedir.

Bingöllü millî kayakçılar arasında Mahmut Buranka-ya, Doğan Baynal, Mustafa Ayçiçek, Cevdet Can, Necati Elpi, Zeki İnak bulunmaktadır.

Futbolda Amatör Millî Takım'a Bingöl'den seçilen Şaban Anşin ile Turgut Anşin bu bölgeden yetişen kabiliyetlerdir.

BİNGÖL'DE SPOR KULÜPLERİ

Bingöl ilimizde faaliyet gösteren spor kulüpleri şunlardır:

GENÇLİK SPOR KULÜBÜ: 1942 yılında Bingöl ilimizin ilk spor kulübü olarak kurulmuştur. Forma renkleri Yeşil-Beyaz'dır.

GENÇSPOR GENÇLİK KULÜBÜ: Genç ilçesinin spor kulübü olarak 1953 yılında kurulmuştur. Forma renkleri Kırmızı-Sarı'dır.

AKINSPOR KULÜBÜ: 1969 yılında Bingöl il merkezinde kurulmuştur. Forma renkleri Sarı-Lâcivert'tir.

YILDIRIMSPOR KULÜBÜ: 1969 yılında Bingöl il merkezinde kurulmuştur. Forma renkleri Kırmızı-Siyah'tır.

ILICA COŞKUNSPOR KULÜBÜ: 1973 yılında merkez ilçeye bağlı Ilıca bucağında kurulmuştur. Forma renkleri Siyah-Kırmızı'dır

KAYAK İHTİSAS KULÜBÜ: 1967 yılında bir ihtisas kulübü olarak kurulmuştur. Forma renkleri Siyah- Beyaz'dır.

BİNGÖL BEDEN TERBİYESİ BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ TEŞKİLÂTINI TANIYALIM

Beden Terbiyesi Bölge Müdürü: Orhan Gültekin

Adresi: Beden Terbiyesi Bölge Müdürlüğü Belediye üstü Bingöl

Telefon numarası: 1114

Memur sayısı: 22

İşsi sayısı: 2

Lisanslı sporcu sayısı: 850 erkek, 150 bayan.

Okullarda spor faaliyeti: 15 okulda çeşitli dallarda faaliyet var.

Tesisler: Bingöl Stadı 7500 kişilik, Bingöl Spor Salonu 750 kişilik, Bingöl Stadı antrenman sahası, Yolçatı köyü 60 yataklı kayakevi, bir teleski, Solhan ilçesi spor salonu 750 kişilik.

Bölgede faaliyet gösterilen spor dalları: Futbol, kayak, atletizm, güreş, masa tenisi, voleybol, hentbol, atıcılık.

BİTLİS

13

Yüzölçümü: 8.551 km²
Nüfus: 257.908
İlçeler: Adilcevaz, Ahlât, Hizan, Mutki, Tatvan.
Köy sayısı: 260
Doktor sayısı: 10 bin kişiye 1.4
Hastane yatak sayısı: 10 bin kişiye 5.8
Okur-yazar oranı: % 36.4
Otomatik telefon kodu: Yok

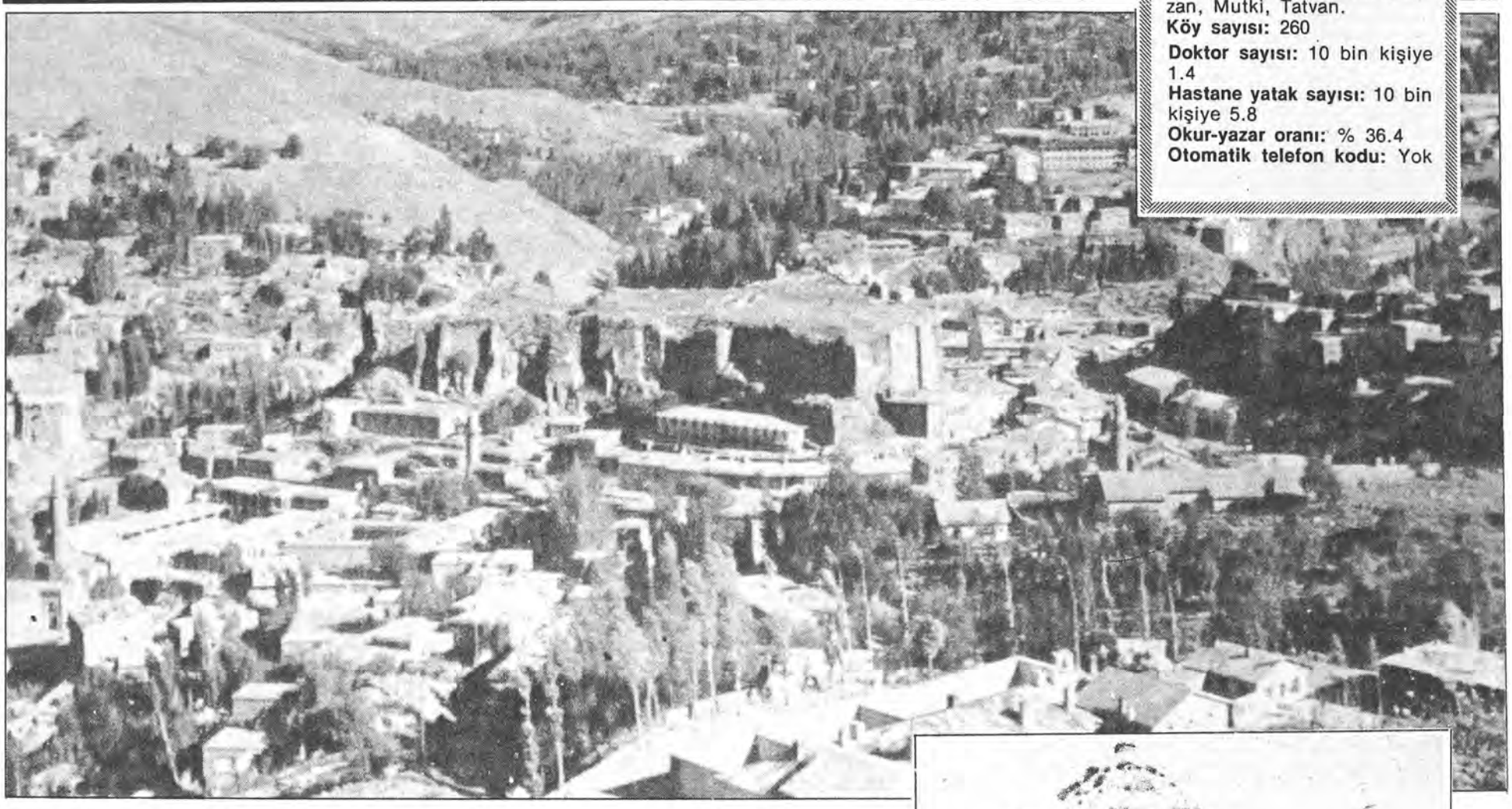

Toros dağlarının tek geçit verdiği yöre...

AVRUPA ile Asya kıtalarını birbirine bağlayan yol üzerinde, Güneydoğu Toros Dağları'nın tek geçit verdiği yörede, sarp kayalıklar üzerine kuruludur Bitlis.

Aşılması güç Torosların bu tek geçidi üzerine kurulan kent, yüzyıllar boyu ticaret kervanlarının uğrak yeri, önemli bir askerî üs oluşunu ve hatta günümüze dek bir yerleşim merkezi olarak kalmasını ünlü kalesine borçludur.

Bitlis, ününü, adını, önemini, temiz havası, berrak buz gibi suları, karlı dağlarının yanı sıra kalesinden almıştır hep.

Efsanelere konu olan kalenin yapım öyküsü de hayli ilginçtir.

Orduları ile birlikte Babil seferinden dönen Büyük İskender, bir yandan da alnındaki hastalığına çare aramaktadır. Rabat ve Kösür sularının birleştiği yerde, kayanın yanından akan suyu içerek uykuya dalar., Çarenin bu sularda olduğuna inanan İskender, bunu yedi gün tekrarlar ve iyileşir. Bunun üzerine bu bölgede bir kale yapılmasını isteyen İskender, **"Bedlis"** e emir verir. Bu öyle bir kale olacaktır ki, asırlarca ayakta kalacak, kendisi tarafından dahi fethedilemeyecektir.

Bedlis aldığı bu emre uyar ve İskender'i iyi eden suya dört saatlik uzaklıkta kalenin yapımına başlar. Bu kez de Hindistan ve İran seferinden dönen İskender kaleyi görmek isteyince, içeriye giremez. Bunun üzerine ordusu ile kaleyi kuşatır. Fakat bunun kendi ordusu ile bile mümkün olamayacağını anlar. Yedi gün süren mücadele sonunda vazgeçer ve Bedlis için **"Bre kafir, köle iken bana asi oldu"** diyerek Muş Ovası'na doğru yol alır.

Bedlis yenilgiyi kabul eden İskender'in ardından yollara düşer ve kendisine kalenin anahtarını sunar. İskender'in **"Niçin asi olup da bu kadar askerimi helak ettin?"** sorusuna da şu cevabı verir:

"Benden bir kale yapmamı istediniz, öyle bir kale istediniz ki, siz bile fethedemeyecektiniz. Ben de hükümdarımın bu emrine uydum."

Efsaneye göre, İskender Bedlis'i affeder ve kaleye de onun ismini verir.

İşte böyle başlayan öykü ile Bitlis asırlarca Doğu'ya açılan kapının anahtarı olmuştur. Bugün de kentin ortasında, oldukça harap, ama hâlâ geçmişin bir anısı olarak yer almaktadır kale.

Adı nereden geliyor

Bitlis adını kentin ortasında yükselen ünlü kalesinden alır. Bu kale, Büyük İskender'in ünlü kumandanlarından Bedlis tarafından inşa ettirildiği için onun adıyla anılmıştı. Bu ad yüzyıllar boyunca sürüp gitti. Kale Türklerin eline geçtikten sonra "Bidlis" adıyla anılmaya başlamıştı. Bu kelime halkın dilinde döne dolaşa "Bitlis" şekline dönüştü. Günümüzde de kale, bulunduğu kent ve bütün il Bitlis adıyla anılmaktadır.

iklimi

Denizden yüksekliği ortalama 1500 metre olarak kabul edilen Bitlis'te kara iklimi egemendir. Sert ve uzun bir kış geçirilir. Kısa yaz döneminde sıcaklık 25-30 derece arasındadır. Yaz kurak geçer, kış ise çok yağmurlu ve karlıdır. Yılın 110-120 günü tamamen açık güneşli, yaklaşık 90 günü yağışlı, 140-150 günü de parçalı bulutludur.

Kentlerimizin tarihçesi bir kültür hizmeti olarak GARANTİ BANKASI'nca hazırlanmıştır

Sizlere hizmet vermekten mutluyuz

ANADOLU BANKASI
Hazine Bankası

Politik Kimliği

14 MAYIS 1950

Milletvekili Genel Seçimleri:
Katılma Oranı: % 90.8

PARTİLER	ALDIĞI OY
CHP	16.025
DP	7.989
Bağımsız	4.732

27 EKİM 1957

Milletvekili Genel Seçimleri:
Katılma Oranı: % 79.9

PARTİLER	ALDIĞI OY
CHP	12.136
CMP	402
DP	19.750
HP	137

15 EKİM 1961

Milletvekili Genel Seçimleri:
Katılma Oranı: % 82.8

PARTİLER	ALDIĞI OY
CHP	11.496
CKMP	8.310
YTP	17.465

10 EKİM 1965
Milletvekili Genel Seçimleri:
Katılma Oranı: % 77.6

PARTİLER	ALDIĞI OY
AP	18.644
CHP	6.608
MP	532
YTP	3.955
Bağımsız	8.139

12 EKİM 1969

Milletvekili Genel Seçimleri:
Katılma Oranı: % 78.4

PARTİLER	ALDIĞI OY
AP	18.607
CHP	14.295
CGP	750
TİP	346
YTP	10.357

14 EKİM 1973

Milletvekili Genel Seçimleri:
Katılma Oranı: % 90.6

PARTİLER	ALDIĞI OY
AP	21.185
CHP	8.094
CGP	1.219
DP	590
MSP	5.917
Bağımsız	15.211

5 HAZİRAN 1977

Milletvekili Genel Seçimleri:
Katılma Oranı: % 84.1

PARTİLER	ALDIĞI OY
AP	21.378
CHP	10.665
CGP	462
DP	275
MHP	184
MSP	17.013
Bağımsız	12.440

ANAYASA HALK OYLAMASI SONUÇLARI:

YIL: 1961

Kabul	Red
% 67	% 33

YIL: 1982

Kabul	Red
% 87.3	% 12

VALİ VE BELEDİYE BAŞKANI: YILMAZ ERGUN

«Turizm ve sanayie yönelmeliyiz»

BİTLİS ili Batı Anadolu'yu Doğu Anadolu'ya bağlayan güneydoğu istikâmetindeki tek güzergah üzerindeki tarihi çok zengin, her yönüyle büyük insanlar yetiştirmiş bir ilimizdir.

Bitlis halkı devletine, rejimine, kanunlara bağlı, son derece saygılı ve kanaatkârdır. Bugüne kadar daima devletinin yanında ve hizmetinde olmuştur.

12 Eylül öncesi anarşik dönemde Türkiye genelinde ideolojik ölüm olmayan iki ilden birisidir. Yine Bitlis ve Bitlis halkı ulu önder Atatürk'e ilk uçağı hediye etmek şerefini kendisinde bulan bir toplumdur.

Doğa ve iklim Bitlis'te son derece sert, özellikle kış mevsimi karlı ve uzundur. Bu nedenle halkın uğraş konuları olan hayvancılık ve ziraatta gelir düzeyi düşüktür. Sanayi kuruluşları yok denecek kadar azdır.

Doğa zenginlikleri, özellikle yeraltı madenleri zengin ise de kışın uzun sürmesi nedeniyle ekonomik değildir. Turizm alanında zengin bir potansiyel mevcuttur. Ancak bugüne kadar işlenmemiştir.

Bitlis'te istihdama dönük işsizliği, azaltacak ihracata dönük ve ülkeye dövız girdisi temin edecek uğraşı alanları valiliğimizce incelenmiş ve neticede Bitlis'i ekonomik nedenlerle terkederek büyük illere yerleşen hemşehrilerimize "Doğduğun yere dön" sloganıyla Bitlis'e hizmet çağrısıyla, Bitlis Özel İdaresi ve merkez belediyelerin önderliğinde geniş tabanlı halka açık, kurucularına rüçhan hakkı tanınmayan **"Bitlis Entegre Su, Tarım, Sanayii ve Ticaret A.Ş. BESTAŞ"** adıyla bir şirket kurulmuştur. Bitlis için en önemli uğraşı dalı olarak dünyaca meşhur **"Wirginia"** tipi tütünü işleyecek bir sigara fabrikasının yapılması düşünülmüş ve bu konuda tütün ve tütün tekeli hakkındaki 1177 sayılı kanunun 38. maddesinden yararlanarak ihracata dönük sigara imâli için sayın devlet büyüklerimizin de çok yakın ilgi ve katkıları sonucu teşvik belgemiz alınmıştır. Gümrük ve Tekel Bakanlığı'ndan izin için gerekli müracaat yapılmıştır. Sonucun olumlu olacağı kanısındayız. Sigara fabrikasını takiben yine mahhall potansiyeli değerlendirmek amacıyla bir kireç fabrikası yapılması ön planda düşünülmektedir.

Amacımız, son derece yetenekli Bitlis halkını ekonomik, sosyal yönde refaha kavuşturmak ve bugüne kadar kaybettiği mesafeyi kendisine kazandırmaktır. Bitlis her yönüyle buna lâyık bir ilimizdir.

İLÇELERİNİ TANIYALIM

AHLAT

Van Gölü'nün kuzeybatı kıyısında kurulu olan Ahlat il merkezine 59 km. uzaklıktadır. Nüfusu 26.639'dur. Ovakışla bucağı ile 36 muhtarlığı vardır.

HİZAN

Bitlis'e 56 km. uzaklıktadır. İki bucağı (Akşar ve Sığınlı), 32 köyü vardır. Yüzölçümü 916 kilometrekaredir. Daha önce Muş iline bağlı bir bucak iken 1936 yılından itibaren ilçe haline getirilmiş ve Bitlis sınırları içine alınmıştır. Nüfusu 33.746'dır.

MUTKİ

İl merkezine uzaklığı 25 kilometredir. Merkezi üç mahalleden kuruludur. Miritağ, Yenibağ, Taşlıpınar. İlçe merkezinin dışında Kavakbaşı, Geyikpınar ve Meydan bucaklarında toplam 43 yerleşme birimi mevcuttur. Nüfusu 31.233'tür.

TATVAN

1918'de bucak, 1936 yılında da ilçe haline getirilen Tatvan, Van Gölü'nün güneybatısında sekiz mahalle halindedir. Merkez ilçenin dışında Reşadiye ve Küçüksu bucakları ile 44 muhtarlığı vardır. Feribot demiryolu nedeniyle İran ve Pakistan bağlantısında önemli rol oynar. Nüfusu 65.512'dir.

ADİLCEVAZ

İlçe merkezinde 11 ve Güldürü bucağında 13 olmak üzere toplam 24 köyü vardır. Van Gölü'nün kuzey kıyısındadır. Bitlis'e 80 km. uzaklıktaki ilçenin nüfusu 23.483'tür.

EKONOMİ

Bitlis ekonomisi büyük çapta tarım ve hayvancılık ile orman ürünlerine dayalıdır. Üretim ilkel yöntemlerle yapılmaktadır. İlde, küçük ölçüde tarımsal işletmeler yaygındır. Verim oldukça düşüktür. İl, toplam alanının sadece yüzde 17'si ekilmektedir. Ekili alanların yüzde 95'i tahıla ayrılmıştır. Köylü ailelerinin yüzde 80'i topraksızdır. İl, topraklarının yüzde 32'si ormanla kaplıdır.

Bitlis'te sanayi gelişmemiştir. Nüfusun yalnızca yüzde 1.4'ü imalat sanayiinde çalışmaktadır. Bütün ilde 10'dan fazla işçi çalıştıran sadece sekiz işyeri bulunmaktadır. Küçük sanayi yerleri metal, dokuma, giyim, gıda, tütün ve orman ürünleri dallarında toplanmıştır.

En çok beslenen hayvan türü koyun ve keçidir. Bitkisel üretim yapılan topraklar Ahlât ve Adilcevaz ilçelerinde toplanmıştır. Sebzelerden en çok lâhana yetiştirilir. Ceviz de önemli rol oynar. İçimi sert olan Bitlis tütünü yılda 1.700 ton civarında yetiştirilir.

Un fabrikası, Tekel sigara fabrikası, Tatvan Tersanesi, Yem fabrikası, Süt Endüstri Kurumu tesisleri, yaprak tütün bakım ve işleme evi ile Et ve Balık Kurumu'nun inşaa ettirdiği kombina başlıca sanayi kuruluşlarıdır. Küçük işletmeler dağınık haldedir. Bunların bir araya toplanması için il merkezinde ve Tatvan'da sanayi çarşıları kurulması için çalışmalar yapılmaktadır.

Gezilecek yerler

Bitlis il merkezindeki önemli tarihî eserlerin başında **Bitlis Kalesi** ön sırayı işgal eder. Büyük İskender'in İran seferine giderken kentin güvenliğini ve savunmasını sağlamak üzere burada görevlendirdiği ünlü kumandanı Badlis tarafından inşa olunan bu tarihî kale, onun adıyla anılmış ve Bitlis kentine de ismini vermiştir. Bu tarihî kaleden günümüze bazı bölümlerinin yıkıntıları kalabilmiştir. 1080 yılında, bu yörede hüküm süren Şerefhanlar tarafından yaptırılan **Meydan Camii**, 1572 yılında Hüsrev Paşa tarafından yaptırılan ve Osmanlı mimarisinin güzel bir yapısı olan **Paşa Hamamı**, 1198 yılında inşa edilen **Alemdar Camii**, 1126 yılında Artukoğulları tarafından yaptırılan ve mimarisi ile dikkati çeken Ulucami il merkezinin diğer tarihî zenginlikleri arasındadır.

AHLAT:

Bitlis il merkezinin 57 kilometre kuzeydoğusunda ve Van Gölü kıyılarındadır. Kasabada ve çevresinde zengin tarihinin çeşitli dönemlerine ait izlere rastlanır. Bizanslılarla Müslüman Araplar arasında birkaç defa el değiştiren kentin, Selçuklu ve Osmanlı devirlerinde de önem ve değerini koruduğu görülür. Ahlat'ın tarih zenginlikleri arasında Selçuklulardan kalma kümbetler önemli bir yer işgal eder. Bu kümbetlerin Orta Anadolu'daki Selçuklu kümbetlerinden farkı, çatı kısımlarının panolarının ayrılmış olması ve saçak şeklinde dışarı uzamasıdır. Bu kümbetler arasında, 1273 yılında yapılmış olan Şâdi Aka'ya ait **Ulu Kümbet**, aynı tarihten kalma **Hasan Padişah Kümbeti**, 1278'de inşa edilmiş olup, içinde Hasan Timur ile Asan Tiğin Hatun'un yatmakta oldukları **Küçük Kümbet**, 1281 yılında yapılan ve içinde Bugatay Aka ile Şirin Hatun'un yattıkları **Büyük Kümbet** (Çifte Kümbetler diye de anılır), 1397 yılında yapılmış olan duvarlarındaki taş oymacılığının nefis örnekleriyle de ayrı bir değer taşıyan **Ergen Hatun Kümbeti**'-1492 yılında yapılmış olup, sütun ve kemerlerinin güzelliği ile ünlü **Bayındır Kümbeti** ve güzel bir mimariye sahip **Usta Şakir Kümbeti**, Ahlat'taki en güzel Selçuklu kümbetleridir.

Kanunî Sultan Süleyman tarafından yaptırılmaya başlanan ve II. Sultan Selim tarafından 1568 yılında tamamlatılabilen **Ahmet Kalesi** de, kasabanın tarih zenginlikleri arasındadır. Bu kalenin tam karşısında, 1570 yılında inşa edilmiş olan **İskenderpaşa Camii** yükselir.

Ahlat'ın en ilginç köşelerinden biri tarihî mezarlığıdır. Bu mezarlık, Türk taş işçiliğinin şaheserleri ile doludur.

Vergi Rekortmenleri

Şefik Gülener	5.593.150.- TL.
Zeki Gülener	5.572.732.- TL.
Sıtkı Gülener	5.524.697.- TL.
Salih Gülener	5.332.894.- TL.
Yasin Barut	5.017.855.- TL.

PROTOKOL LİSTESİ

Bitlis ili Vali Yılmaz Ergun / Sıkıyönetim Komutanı Tuğgeneral Zati Ergül / Belediye Başkanı Yılmaz Ergün Cumhuriyet Savcısı Yıldırım Tosunlar / Vali Yardımcısı Hayati Yaşar / Vali Yardımcısı Şenol Engin / İl Jandarma Alay Komutanı Yarbay Samet Bütüner / İl Emniyet Müdürü Mustafa Üstün / İl Defterdarı Fikret Ünal / Millî Eğitim Müdürü Erdal Eşiyok / Sağlık Müdürü Dr. Nurettin Eroğlu / Ağır Ceza Reisi A. Vefa Alpaslan / Bayındırlık Müdürü Metin Çıtak.

Önemli kişiler

Kâmran İnan (1929—):
Enerji ve Tabiî Kaynaklar eski bakanı Kâmran İnan, Hukuk Fakültsi ile Cenevre Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi'ni bitirdi. 1977'te Adalet Partisi'nden senatör oldu. 1977'de bakanlık yaptı. NATO Genel Sekreter Yardımcılığı, Cumhuriyet Senatosu Dışişleri Komisyon Başkanlığı ve Türkiye-AET Karma Komisyonu Başkanlığı yaptı.

Cevdet Menteş (1915—):
Adalet Bakanı Cevdet Menteş, Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu. Savcılık, Yargıtay üyeliği, 7, Ceza Dairesi Başkanlığı, Yargıtay Başkanlığı ve kontenjan sönatörlüğü yaptı. Ulusu hükümetinde ise Adalet Bakanlığı görevine getirildi.

Nasıl Gidilir

Bitlis'e trenle gidebilmek için Tatvan veya Kurtalan'da inmek buradan karayoluyla devam etmek gerekir. Tatvan Bitlis'e 25 Kurtalan'a ise 93 kilometre uzaklıktadır. Karayolundan otobüs bulmak mümkündür.

SPOR

SPOR için elverişli doğa şartlarına sahip olan Bitlis ilimizde en yaygın spor dalı kayaktır. Doğa koşullarının etkisi Bitlisli gençleri kayak sporuna yöneltmekte ve Bitlis'ten yetişen kayakçılar her fırsatta seslerini duyurmaktadırlar.

Bitlis bölgesi komşu il Ağrı'nın etkisinde kalarak atletizmde yoğun çalışma içindedir. Ağrılı atletlerin Türkiye çapında elde ettikleri büyük dereceler Bitlislilere örnek olmakta ve Bitlis yöresinde atletizm, kayak sporunu izlemektedir.

Kayak ve atletizmin Bitlis yöresinde ne denli aşama içinde olduğunu bu bölgemizden yetişen sporcular kanıtlamaktadır.

Kayakta, Balkan üçüncüsü ve Türkiye şampiyonu olan Ersin Ayrıksa, Balkan dördüncülüğü ve Türkiye şampiyonluğuna sahip Nihat Yalçın, gençlerde Balkan üçüncüsü, Türkiye birincisi Erkan Mermut, Balkan dördüncüsü Türkiye şampiyonu Can Kınay Bitlis'ten yetişen şampiyon kayakçılarımızdır. Ayrıca Nesime Yıldız, Doğan Cenkçi, Nahit Paviç Bitlis'in kayak sporuna armağan ettiği nadir sporcular arasında yer almaktadır.

Atletizmde Cevdet İçyer Bitlis bölgesinden yetişmiş değerli sporcular arasındadır.

Futbolda Bitlis'in popüler isimleri Selahattin Yapa, Naif Göktek'dir.

Her ilimizde olduğu gibi Bitlis yöresinde de futbola önem verilmektedir. Ancak tesis noksanlığı Bitlisli gençlerin futbol salonlarında daha büyük başarılar elde etmelerini engellemektedir.

Bitlis yöresindeki Kırklar, Krater ve Van gölleri bu bölgemizin gençlerini su sporlarına götürmektedir. Yüzme ve yelken dalları Bitlis'te son senelerde yaygınlık kazanmıştır. Bu arada optimist dalında Bitlisli küçük yelkencilerin Türkiye birinciliklerinde elde ettikleri üstün başarılar, bunu en iyi şekilde ispatlamaktadır.

Bitlis'te ata sporu cirit halen önemini korumaktadır. Bitlis bölgesi köylerinde cirit sporu yaygın haldedir.

Güreş, boks, voleybol, masa tenisi Bitlislilerin uğraş verdikleri diğer spor dalları olarak göze çarpmaktadır.

Şal, Şapık, Horik giysileri ile Bitlis halk oyunları ekibi...

Folklorü insan sevgisi dolu

BİTLİS halk edebiyatı, halk inanışları ve halkın yaşam biçimi ile bugün, başlı başına bir folklor hazinesi niteliğindedir.

Yer yer, yükselen dağları, üç yüze yakın kaynak suları, söğüdü, karaağacı, selvisi, yüzyıllar boyu Bitlis'in özgün folkloruna konu teşkil etmiştir.

Şiirleri, türküleri, manileri hep doğa ve insan sevgisiyle doludur.

Müşkak Baba, İdrisi Bitlisi ve Şeref Han'ı bugün her Bitlisli saygıyla anmaktadır.

Irmaklar behirgâh
Şevkile söyler, Allah.
Bağdad da buldular rah,
Enharı şehri Bitlis.

Her bağı dillüşadır.
Dert ehline devadır.
Cennet desem sezadır.
Gülzarı şehri Bitlis.

Müştak Baba'nın "BİTLİS METHİYESİ"nden alınan bu iki dörtlük doğa ve yöre sevgisini coşkulu bir şekilde dile getirmektedir.

Bitlis yöresindeki folklor ürünleri oldukça zengindir. Eskiden, eğlenmek, hoşça vakit geçirmek için divanlarda toplananlar şiirler okur, fıkralar anlatır, ortaya bilmeceler atarlarmış... Bu toplantıların eğlence kadar eğitim yönü de ağır basarmış... Hiciv, aldatma sanatı ve akılcılık gibi ögelerin egemen olduğu fıkra ve bilmeceler Bitlis yöresi halk edebiyatına belirli bir özellik getirmektedir.

ATASÖZLERİ

—Tasdelik, tava delik, bu da geldi üstelik.

—Elden gelen öğün olmaz, öğün olsa doyum olmaz, doyum olsa hergün olmaz.

—Alma alı, satma kırı, iile doru ille doru.

—Atını yiisine doru, yiğidin iyisine deli derler.

—Avrat malı kapı mandalı.

Hırsız evden olunca, danayı bacadan çıkarır.

—Arsıza kazık çakarlar, derki; taktaki nerden gelir...

İNANIŞLAR:

Bitlis'te havalar kurak giderse, mahallenin çocukları büyükçe bir bebek yaparak bir tahta parçasına asar ve kapı kapı dolaşırlar. Hep bir ağızdan şu sözleri söylerler.

Çümçe gelin, çüm ister
Allah'tan yağmur ister.
Vereni oğlan doğa
Vermeyeni katır doğa.

Allah bir yaamur
Dört yanı çamur
Ver Allahım ver
Sel gibi yağmur.

—Yeni gelen gelinin kucağına erkek çocuk konur. İlk çocuğu erkek olsun diye.

—Ayakta su içmek ve gece su üzerinden atlamak günâhtır.

—Tırnak ve saçın kesilip ateşe atılması günâhtır.

—Ezanı okunurken hiçbir iş yapılmaz. Açık kapılar kapatılır.

—Ayakkabının altına bakmak, iki kadın arasından geçmek uğursuzluktur.

—Sağ avuç içi kaşınırsa para geliyor, sol avuç içi kaşınırsa para çıkıyor demektir.

BİR EFSANE

Söylentiye göre, İskender, başında bulunan boynuzun başkası tarafından görünüp bilinmesini istemezmiş. Bu nedenle kendisini traş eden berberleri sırası geldikçe öldürtürmüş. Ancak berberlerinden birine kıyamayıp şöyle demiş:

"—Senin canını bağışladım. Fakat benim sırlarımı açıklayacak olursan, seninle birlikte tüm aileni de keserim."

Bu berber can bağışı karşısında, yemin edip söz vermiş.

Uzun bir zaman sonra berberin sağlık durumu bozulmuş. Hiç bir doktor berberin karnındaki şişliğin nedenini anlayamamış. Günün birinde ak saçlı, ak sakallı bir ihtiyar çıkagelmiş berberin karşısına, onu muayene etmiş ve şöyle demiş:

—"Sen karnında çok önemli bir sır saklıyorsun. Bunu söylemezsen ölümün yakındır. Bir suyun kenarına oturup sırlarını hiç olmazsa suya söyleyeceksin. Ancak bu şekilde kurtulursun."

Berber bu öneriyi olumlu karşılamış. Hemen bir göl kenarına koşmuş fısıltı halinde üç kez **"İskender'in boynuzu var"** diye tekrar etmiş.

Berber bunu söyler söylemez bir de ne görsün: Göldeki tüm balıklar, kurbağalar, yılanlar, yengeçler güçleri yettiğince:

"—İskender'in boynuzu vaaaaaar... İskender'in boynuzu vaaaar. İskenderin boynuzu vaaaaar..." diye bağırmaya başlamışlar.

Durumu öğrenen İskender hemen berberi yanına çağırtmış:

—"Nedir bu hal. Söylesene?" diye bağırmış.

Berber, çaresiz tüm olanları anlatmış.

İskender, berberi dinledikten sonra affetmiş ve şöyle demiş:

"—Yazık oldu bunca kıydığım canlara. Dünyada hiç bir şey sır olarak kalmıyormuş..."

HALK OYUNLARI:

Aşırma, değirmenci, meyroki, berican, garzane, üç ayak, tesi, agır güvenk, tanzara, dokuz ayak, dello, gibi oyunlar yörenin en sevilen oyunlarıdır.

GİYSİLER

Kadın: Baş bağlama, köylere, göçlere ve şehirlilere göre değişir. Genel olarak başa **"Kofi"** takılır. Fes benzeri kenarları çuhaya benzer kumaşla çevrelenmiş, tepesi ipek ve çuha ipliklerle elde işlenmiştir. Kofi, üzerindeki işlemeler kadının evli, çocuklu, dul ve bekar olup olmadığını belirler Kofi'nin alın tarafına gelen kısımlarda küçük altınlar sıralanır.

Puşu: Buna **"serpuş"** da denilir. Başın çevresinden alından geçirilmek üzere takılır.

Merheme: Başı boylu boyunca saçlar görülmeyecek şekilde örter. Şık dokimalı, etrafı oyalar ve pullarla çevrilidir.

Gövdede iç gömleği, üzerine fistan diye belirtilen entari giyerler. Fistanın üzerinde değişik renkte yelek giyilir. Bele bağlanan kuşağın üzerine kemer takılır. Fistanın önden iki ucu bu palaskanın altına iliştirilir.

Ayaklarda değişik renklerde yünle örülmüş çoraplar vardır. **"Harika"** denilen ayakkabıların üstü kıl veya yünle örülü, altı kenevir dokumadır.

Erkek: Erkek giyimini **"Şal-Şepik"** diye özetlemek mümkündür. Şal; pantolon yerine giyilen bol paçalıdır. Şepik. ceket yerine kullanılan, düğmesiz, kol altları açık bir giysidir. Ceket içine yarım dik ve yakasız iç gömleği giyilir. Gömleğin kollarında beyaz uzun kumaştan uzantılar bulunur.. Bu ek parça, ceket kollarının işe engel olmasını önlemek için kol üzerinden sarılarak dirsek hizasına bağlanır. Buna yörede, "Salte" adı verilir. Ceketin üzerine işlemeli yelek giyilir. Yeleklerin iki tarafına genellikle el işi cepler bulunur. Koyu renklerin egemen olduğu yün çoraplar giyerler. Ayaklarda çarık ve harik vardır.

Özel yemekleri

BİRYAN KEBABI: Pişirilecek gövde parçasındaki yağlar bıçakla etten kopmayacak şekilde kesilerek sarkıtılır. Et iyice tuzlanır. Yer tandırında alevler sönüp ateş tavını aldıktan sonra bir büyük leğen içine su konarak tandırın alt tarafına yerleştirilir. Et çengele asılarak suya değmeyecek şekilde tandıra sarkıtılır. Tandırın üstü hava almayacak şekilde kapatılır. Et içeride hem pişer, hem de suyun buharıyla yumuşar. Et 45. dakika veya bir saat içinde pişer.

Bir yan yemeğinden sonra üzüm yenmesi gelenek halini almıştır

Nüfus

İlin toplam nüfusu, 1980 sayımı sonuçlarına göre 257.908'dir. Bunun 90 bini kasabalarda yaşamaktadır. Yüzölçümü 6.707 kilometrekaredir.

Bitlis'te 1950'den bu yana kırdan kente önemli bir göç hareketi dikkati çekmektedir. Bu tarihte sadece 19 bin olan kentler nüfusunda 30 yıl içinde 5 misli bir artış olmuştur. Kentsel nüfustaki gelişme açısından en önemli ilçe Tatvan'dır. Aynı sürede bu ilçedeki nüfus artışı 13 mislidir. Genel olarak oran yüzde 21'den yüzde 36'ya yükselmiştir.

Yüksek doğurganlık oranına karşın gerek yurt içindeki büyük kentlere, gerekse yurt dışına girenlerin sayısındaki çokluk, şehir nüfusunun artmasını engellemektedir. Göç olgusu, nüfusun yaş yapısı ve kadın-erkek oranını da etkilemiştir.

EĞİTİM

DPT araştırmalarının verdiği sonuçlar, Bitlis eğitim düzeyi bakımından iller sıralamasında en sonlarda, 62. sırada yer almaktadır. Oysa, Birinci Dünya Savaşı öncesinde durum tam tersi idi. Çeşitli medreselerin yanı sıra Mekteb-i Sultanî, Askerî İdad-î, Darül Muallim'in, Amerikan Koleji gibi önemli kuruluşların bulunduğu Bitlis, Doğu'nun bir kültür merkezi olarak en ön sıralarda bulunmakta idi.

1935 yılından itibaren yeniden canlandırılan eğitim çalışmaları sayesinde 1945 yılında sadece yüzde 7 olan okur-yazarlık oranında ve ğ eğitim alanında yavaş tempolu, fakat sistemli ilerlemeler kaydedilmiştir. 1975'te okur -yazarlık oranı yüzde 36.4'e yükselmiş, son yıllarda da gerek okullar ve gerekse okuma-yazma kursları sayesinde yüzde 54'ü bulmuştur. 1962'de 133 olan ilkokul sayısı 1979'da 245'e yükselmiştir. Bu ilkokulların 210'u kırlık bölgelerdedir. Ancak, dikkati çeken bir husus, okullarda kız öğrenci oranının çok düşük (yüzde 21) oluşu ve bu oranın gittikçe azalmasıdır. Halen 60 kadar köy okulsuzdur. Kırsal kesimde öğretmen başına 37.3 öğrenci düşmektedir.

1955'te tek olan lise, daha sonra 6'ya yükselmiştir. Ortaokul sayısı 13'tür. Liselerde toplam 1.289 öğrenci okumaktadır. Bunun sadece yüzde 10'u kızdır. Ortaokullarda ise 3.941 öğrencinin 3.123'ü erkektir. Ayrıca, yatılı bir bölge ortaokulu mevcuttur. Üniversite sınavını kazananların oranı ise yüzde 5 olup iller sıralamasında Muş'tan sonra sondan ikinci durumdadır. Bitlis'te ayrıca pratik kız okullarında 150 dolayında öğrenci okumaktadır. Bu ilde bir yüksek öğrenim kurumu mevcut değildir.

Kentin tarihi

TÜRKİYE GARANTİ BANKASI
Sunar

KENTİN ilk kez ne zaman ve kimler tarafından kurulduğu kesinlikle bilinmemekle beraber, bugüne kadar yörede ele geçirilen buluntular 4000 yıl önce bu topraklarda Urartuların yaşamakta olduklarını göstermektedir. Ancak, Urartulardan önce de çevrede bir uygarlığın varlığına dair birtakım belirtilerin bulunduğu da gerçektir. Ancak, bu izler, ksin bir bilgi vermekten şimdilik uzak kaldığından, bugün için Bitlis'in tarihinin Urartularla başladığı kabul edilmektedir.

Bitlis, Anadolu'da İslâmiyetin ilk girdiği yerler arasındadır. Bitlis Kalesi'nin 641 yılında Hazret-i Ömer tarafından Bizanslılar'dan alındığı bilinmektedir.

Hurri, Mitanni, Urartu gibi Ari, Asur ve Babil gibi Sâmi devletlerin egemenliğinden sonra, Medlerin ve Perslerin idaresine geçmiş bu topraklara daha sonra Büyük İskender hâkim olmuştu. Onun ölümünden sonra Makedonya İmparatorluğu parçalanırken, İran asıllı Ermeni kralları, bu yöreye hâkim oldular. Ermeni kralların buradaki egemenliğine son veren Romalılar oldu. Bu büyük imparatorluğun parçalanmasından sonra bu topraklar Anadolu'nun büyük bir bölümü gibi Bizans'ın payına düştü.

Bitlis'i Bizanslıların elinden, Hazret-i Ömer kumandasındaki Müslüman Arap ordıları aldı. Bundan sonra bu topraklar birkaç kez Bizanslılarla Müslüman Araplar arasında el değiştirdi. Nihayet 1071'de Malazgirt Zaferi'nden kısa bir süre sonra buraları Alpaslan tarafından bir Türk ili haline getirildi.

1514 yılında Yavuz Sultan Selim, bu toprakları Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırları içine kattı. Tanzimat dönemine kadar Osmanlı İmparatorluğu'nun sancak şehirlerinden biri olan Bitlis, Tanzimat'ın ilânından sonra bir vilâyet merkezi haline getirildi. Cumhuriyet'in ilânından sonra kısa bir süre Muş iline bağlanan Bitlis, daha sonra tekrar il haline getirildi. Bugün de Doğu Anadolu'nun en önemli illerinden biridir.

GARANTİ BANKASI, güçlü kadrosuyla yurt dışı hizmetlerde de iddialıdır.

TÜRK TİCARET BANKASI
TÜRKBANK
"IKINCI ADRESINIZ"

Gerek coğrafî konumu, gerekse tarihî varlıkları ile yurdumuzun görülmeye değer güzelliklerini bünyesinde toplamış ilgi çekici illerimizden biridir.

Yetiştirilen meyvelerin bolluğu ve lezzeti ile tanınmış olup bilhassa hayvan ürünleri bakımından memleketimiz ekonomisinde önemli bir yer işgal etmektedir.

Türk Ticaret Bankası 1969 yılından itibaren Bitlis ve Tatvan'daki şubeleri ile bölgeye hizmet vermenin mutluluğundadır.

İL MERKEZİ ŞUBESİ: Bitlis
İL ŞUBELERİ: Tatvan

TÜRK TİCARET BANKASI
TÜRKBANK
"IKINCI ADRESINIZ"

Huzurlu Yaşayın

Bu yıl mahsul bolca bin bereketli olsun paranız İş Bankası'nda gönlünüz huzur dolsun.

Tasarruflarınızı, paranızın ve istikbalinizin emniyeti olan Türkiye İş Bankası'nda değerlendirin, huzurlu yaşayın!

TÜRKİYE İŞ BANKASI

CENAJANS